

België, gidsland of *failed state*?

Onderzoek naar de berichtgeving over België in
Nederlandse nieuwsmedia

Masterscriptie Geo-communicatie

Naam: Piet Hamelink

Studentnummer: 5773717

Datum: 29 juli 2016

Begeleider: dr. B. van Gorp
Faculteit der Geowetenschappen
Universiteit Utrecht

Voorwoord

Voor u ligt de masterscriptie met de titel 'België, gidsland of *failed state*?' Deze scriptie is geschreven in het kader van de afronding van de masteropleiding Geo-communicatie aan de Universiteit Utrecht. Het onderzoek naar de berichtgeving over België in Nederlandse nieuwsmedia is uitgevoerd tussen februari en juli 2016.

Ik ben altijd geïntrigeerd geweest door de ogenschijnlijk grote verschillen tussen Nederland en buurland België. Vanaf oktober 2015 ben ik aan de slag gegaan om deze persoonlijke interesse om te zetten in een concrete onderzoeksvraag. Het is daarom ook een voorrecht geweest om mij de afgelopen maanden te kunnen verdiepen in Nederlandse nieuwsberichtgeving over het land.

Op deze plek wil ik mijn scriptiebegeleider Bouke van Gorp hartelijk bedanken voor de begeleiding bij deze scriptie over een zelfgekozen onderwerp. Zonder de opbouwende kritiek was ik niet in staat geweest dit resultaat te bereiken.

Ik wens u plezier toe bij het lezen van de masterscriptie.

Piet Hamelink

Amsterdam, 29 juli 2016

Inhoudsopgave

1.	Inleiding.....	6
1.1	Probleemstelling.....	7
1.2	Relevantie.....	8
1.3	Leeswijzer.....	9
2.	Theoretisch kader.....	11
2.1	Nieuwsmedia.....	11
2.2	Agenda setting-theorie.....	12
2.3	Framing-theorie.....	13
2.3.1	Vijf nieuwsframes.....	14
2.4	Gidsland België.....	16
3.	Methoden.....	19
3.1	Onderzoeksmateriaal.....	19
3.1.1	Medium.....	20
3.1.2	Dagbladtitels.....	20
3.2.3	Nieuwsberichten.....	22
3.2	Frameanalyse.....	23
3.3	Analyse: hoe verhoudt België zich tot de Europese Unie?.....	25
4.	Resultaten.....	27
4.1	België: gidsland of <i>failed state</i> ?.....	27
4.2	Framing van België als gidsland of <i>failed state</i>	33
4.3	België: voorbeeld of schrikbeeld voor de Europese Unie?.....	39
5.	Conclusie en discussie.....	45
	Bibliografie.....	49
	Bijlagen.....	51
	Bijlage I – Zoekopdrachten Krantenbank LexisNexis.....	51
	Bijlage II – Geanalyseerde krantenartikelen.....	55
	Bijlage III – Framing-vragen.....	62

1. Inleiding

In de late avond van 13 november 2015 werd Parijs opgeschrikt door een serie gewelddadige aanslagen verspreid over de stad. In de nasleep van de bewuste aanslagen werd steeds meer duidelijk over de achtergrond van de daders. Volgens een verklaring van president Hollande van Frankrijk aan het Congres werden de aanslagen "*bedacht en gepland in Syrië, georganiseerd in België en uitgevoerd met behulp van Franse medeplichtigen*" (Het Laatste Nieuws, 2015). Een van de daders vluchtte nog diezelfde nacht naar België en bleef uiteindelijk tot het voorjaar van 2016 uit de greep van de Belgische veiligheidsdiensten.

De Europese variant van de nieuwswebsite Politico kopte op 19 november 2015 met: 'Belgium is a failed state - Brussels' nest of radicalism is just one of the failings of a divided, dysfunctional country' (King, 2015). Volgens de auteur was bekend dat de deelgemeente Molenbeek een broeinest van jihadisme is, maar faalde het lokale bestuur in de aanpak. De onbestuurbaarheid op lokaal niveau - Brussel kent negentien burgemeesters en zes politiezones - zou symbool staan voor het disfunctioneren van het volledige land (King, 2015).

In de dagen en weken die volgden, werd in de nationale en internationale nieuwsmedia veel aandacht besteed aan België in de context van de *failed state*-associatie. Naast dat er aandacht is voor het al dan niet falen van de Belgische veiligheidsdiensten bij het opsporen van terreurverdachten, wordt geanalyseerd of en in welke mate België werkelijk de kenmerken van een *failed state* heeft. Het feit dat King (2015) België een *failed state* en *dysfunctional country* noemt, is moeilijk te rijmen met bijvoorbeeld de resultaten uit het Global Wealth Report 2015 (Allianz, 2015, p. 121), waarin België naar voren komt als het op drie na rijkste land ter wereld. Daarnaast is Brussel ook de officieuze hoofdstad van de Europese Unie, omdat de Europese Commissie en het Europees Parlement er gehuisvest zijn.

Juist in de Europese context wordt een positiever beeld van België geschetst. Enkele jaren geleden onderzocht Delaere (2009) in zijn masterscriptie de vermeende voorbeeldfunctie van België voor de Europese Unie. Op de hobbelige weg van Europese integratie, zou België als gids moeten fungeren. Ondanks de interne tegenstellingen tussen Vlaanderen en Wallonië en tussen het Nederlandstalige deel en het Franstalige deel van de bevolking, bewijst België dat vreedzaam samenleven en politieke samenwerking over taal- en cultuurgrenzen mogelijk is.

De scherpe tweedeling binnen de Belgische politiek vormt echter een schrikbeeld voor Europa. De besluitvorming op nationaal niveau verloopt vaak moeizaam en regeringsformaties zijn verschillende keren in politieke impasses gestrand. De taalgrens slijt het land in tweeën; recent zorgde de tweedeling voor een falend optreden van overheids- en veiligheidsdiensten.

1.1 Probleemstelling

De bovenstaande schets doet de vraag rijzen of de negatieve karakterisering van België na de terroristische aanslagen nieuw is. Of is in de jaren daarvoor ook op een negatieve ondertoon bericht over België, als schrikbeeld voor Europa? En hoe komt de gidsland-functie die het land zou vervullen naar voren in nieuwsberichtgeving?

In deze masterscriptie is onderzocht of de expert-discussie waarover Delaere (2009) schrijft, ook een thema is in nieuwsberichtgeving van België door Nederlandse dagbladen. Het onderzoek sluit daarmee ook aan op het kennishiaat dat Delaere (2009) identificeert, namelijk het ontbreken van empirisch onderzoek naar in hoeverre België als positief of negatief gidsland wordt gezien.

Hoofdvraag

De centrale onderzoeksvraag is erop gericht de beeldvorming van België centraal te stellen, door berichtgeving over België als gidsland en *failed state* in Nederlandse dagbladen te onderzoeken:

Op welke manier komen het gidsland-discourse en het failed state-discourse naar voren in berichtgeving over België in Nederlandse dagbladen, en hoe ontwikkelen deze discourses zich in de tijd?

Deelvragen

Aan de hand van drie deelvragen werkt het onderzoek toe naar de beantwoording van de hoofdvraag. De eerste deelvraag onderzoekt of en hoeveel door Nederlandse dagbladen over België als gidsland of *failed state* wordt geschreven. Vervolgens wordt de ontwikkeling van die specifieke berichtgeving door de tijd geschetst.

I. Hoe ontwikkelt de berichtgeving over België als gidsland of 'failed state' in Nederlandse dagbladen zich door de tijd?

Nieuwsmedia gebruiken framing om complexe thema's begrijpelijk te maken voor het publiek. In wetenschappelijke literatuur worden vijf frames onderscheiden die veel voorkomen in nieuwsberichtgeving. De beantwoording van de tweede deelvraag geeft inzicht in het gebruik van deze vijf frames in de berichtgeving over België als gidsland of *failed state*.

II. Op welke manier gebruiken Nederlandse dagbladen framing in de nieuwsberichtgeving over België als gidsland of 'failed state'?

In zijn masterscriptie probeert Delaere (2009) antwoord te geven op de vraag of België een voorbeeld of een schrikbeeld is voor de Europese Unie. In de derde deelvraag wordt onderzocht of deze voorbeeld- of schrikbeeldfunctie voor Europa naar voren komt in de berichtgeving over België als gidsland of *failed state*. Daarnaast is aandacht voor het specifieke kenmerken van deze berichtgeving, zoals het gebruik van stereotypen.

III. Welke kenmerken heeft de berichtgeving van Nederlandse dagbladen over België als voorbeeld of schrikbeeld voor de Europese Unie?

1.2 Relevantie

Na de terroristische aanslagen in Parijs berichtten nieuwsmedia internationaal over België als een *failed state*. Volgens Peters en Schrijver (2004) gaat het bij een falende staat om "een staat die niet bij machte is (grote delen van) zijn grondgebied te beheersen en de veiligheid van zijn burgers te waarborgen, aangezien hij zijn monopolie op het geweld heeft verloren. En wie als overheid zijn geweldsmonopolie kwijt is, is vrijwel altijd niet langer in staat de interne rechtsorde te handhaven en zijn bevolking openbare diensten te leveren dan wel de voorwaarden daartoe te scheppen." Ondanks dat men zich kan afvragen of het terecht is dat België een mislukte staat wordt genoemd, is onderzoek hiernaar vanuit geo-communicatief oogpunt niet relevant.

Dit onderzoek richt zich op de beeldvorming van België als gidsland en *failed state*. De beelden die Nederlanders hebben van andere landen worden gevoed door bijvoorbeeld onderwijs, persoonlijke ervaringen met een land (bijvoorbeeld wanneer men op vakantie gaat), maar ook door nieuwsberichtgeving over dat land. In vergelijking met de artikelen en boeken die in de literatuurstudie van Delaere (2009) worden aangehaald, bereiken Nederlandse dagbladen een breed publiek.

Wanta et al. (2004) onderzochten de invloed van nieuwsberichtgeving over het buitenland op de percepties die de bevolking heeft van andere landen. Daaruit komt een positief verband naar voren tussen de hoeveelheid media-aandacht die een land krijgt, en de mate waarin een land van belang wordt geacht voor het eigen land. Ook komt uit dat onderzoek naar voren dat hoe negatiever een land in het nieuws is, des te negatiever de beeldvorming van het publiek over dat land is. De manier waarop over België wordt geschreven, kan de basis vormen voor positieve of negatieve percepties en beeldvorming bij Nederlanders.

Aanvullingen op de agenda setting-theorie stellen dat nieuwsmedia niet alleen beïnvloeden of een bepaald onderwerp nadrukkelijk aanwezig is in de gedachten van het publiek. De toon en inhoud van nieuwsberichtgeving zou bijdragen aan hoe over thema gedacht wordt. De publieke beeldvorming van België is niet het onderwerp van deze masterscriptie, maar een analyse van

de nieuwsberichtgeving kan verklaring geven in de heersende percepties over België. Het is zeer onwaarschijnlijk dat alle heersende percepties, stereotypes en clichés over België waar zijn. Wanneer deze voornamelijk negatief zijn, kan het aanleiding vormen voor Nederlanders om België te mijden, wat voor België vanuit economisch oogpunt niet wenselijk zal zijn.

1.3 Leeswijzer

Deze masterscriptie wordt in hoofdstuk 2 vervolgd met het beschrijven van wetenschappelijke literatuur over nieuwsmedia en de invloed die zij kunnen uitoefenen. Daarbij is in het bijzonder aandacht voor framing in de context van nieuwsberichtgeving. Wetenschappelijk onderzoek naar het gebruik van frames in nieuwsberichtgeving geeft inzicht in de verschillende methodes die gebruikt worden. Daarnaast worden de discourses van België als gidsland en België als *failed state*, zoals die naar voren komen in de literatuurstudie van Delaere (2009), beschreven.

De resultaten van het empirisch onderzoek worden in hoofdstuk 4 beschreven. De berichtgeving over België in Nederlandse dagbladen is geanalyseerd om antwoord te geven op de deelvragen. De masterscriptie wordt afgesloten met het beantwoorden van de hoofdvraag aan de hand van de antwoorden op de deelvragen. In hoofdstuk 5 worden ook de beperkingen van het onderzoek verwoord en suggesties gedaan voor vervolgonderzoek.

2. Theoretisch kader

In het theoretisch kader is het onderzoeksthema ingebed in wetenschappelijke literatuur. Hiervoor zijn belangrijke concepten en thema's die verband houden met de probleemstelling van het onderzoek, theoretisch ingebed. In dit beeldvormingsonderzoek ligt de nadruk op de nieuwsberichtgeving door Nederlandse dagbladen. In de eerste paragraaf van het hoofdstuk staan de rol en werking van nieuwsmedia centraal. De agenda setting-theorie vormt het uitgangspunt voor de concepten priming en framing. In de tweede paragraaf wordt deze theorie uitgebreider besproken. De derde paragraaf is gewijd aan framing in de context van nieuwsberichtgeving. Het gebruik van frames in nieuwsmedia beïnvloedt namelijk de beeldvorming en interpretatie van nieuwsberichten. De laatste paragraaf in dit hoofdstuk behandelt standpunten en literatuur over België als gidsland in positieve zin (voorbeeld) en negatieve zin (schrikbeeld) voor Europa.

2.1 Nieuwsmedia

Moderne democratieën worden gekenmerkt door de trias politica: de scheiding van wetgevende, uitvoerende en rechterlijke macht. Het parlement, de regering en de rechtspraak hebben verschillende bevoegdheden en opereren onafhankelijk van elkaar. De drie machten zijn verantwoording schuldig ten opzichte van elkaar: de regering moet zich bijvoorbeeld verantwoorden ten opzichte van het parlement (Parlement & Politiek, 2016). Media verzorgen de informatievoorziening over politiek, rechtspraak en samenleving. De overheid is immers gebaat bij geïnformeerde en betrokken burgers. De invloed van burgers beperkt zich namelijk niet tot het uitbrengen van een stem bij verkiezingen. Er is de mogelijkheid om te participeren in burgerinitiatieven en inspraak te hebben in de planning van directe leefomgeving.

Journalistiek neemt een belangrijke plaats in de democratie in. In de eerste plaats verzorgen journalisten en nieuwsmedia informatievoorziening over wat er speelt in de maatschappij. Andere functies van nieuwsmedia zijn onder andere (1) het duiden en analyseren van politieke en maatschappelijke ontwikkelingen en (2) het op de maatschappelijke agenda zetten van relevante onderwerpen. Zonder de noodzakelijke informatievoorziening is het voor burgers niet mogelijk om de overheid te controleren. Goed functioneren van journalistiek is daarom essentieel in een democratie. Vanuit het oogpunt van transparantie is een divers medialandschap een noodzakelijke voorwaarde in een democratie. Hierdoor wordt berichtgeving vanuit verschillende perspectieven gewaarborgd (NDP Nieuwsmedia, 2016).

Op basis van bovenstaande veronderstellingen, zouden nieuwsmedia ten allen tijde objectief en onafhankelijk te werk moeten en kunnen gaan. Het ideale functioneren van nieuwsmedia staat echter onder druk. Van nieuwsmedia wordt namelijk verwacht dat ze in korte tijd het nieuws brengen. Om een zo groot mogelijk publiek aan te spreken, zijn nieuwsmedia altijd op zoek naar de primeur. Tijdsdruk en concurrentie resulteren in een oppervlakkige nieuwsberichtgeving, omdat bijvoorbeeld een achtergrondanalyse niet haalbaar is.

Daarnaast zijn journalisten zelf ook niet volledig objectief en onbevooroordeeld. Leeftijd of etniciteit dragen bij aan een zekere mate van subjectiviteit, maar ook het in het achterhoofd houden van de doelgroep van het nieuwsmedium heeft die invloed. Door het ontbreken van correspondenten in bepaalde landen, haalt uiteindelijk niet elk gebeurtenis het nieuws. Ook de nabijheid en actualiteit van nieuwsgebeurtenissen spelen een rol. Dit zijn een aantal factoren die het ideale functioneren van nieuwsmedia belemmeren en zo bijdragen aan een bepaalde mate van subjectiviteit.

2.2 Agenda setting-theorie

In het uitoefenen van journalistieke verantwoordelijkheid vervullen nieuwsmedia een belangrijke rol. Ondanks de mogelijke nevenfuncties van hedendaagse nieuwsmedia, zoals amusements- en sportverslagging, beperkt de wetenschappelijke literatuur over de invloed van nieuwsmedia zich tot *political communication*. Scheufele & Tewksbury (2007) onderscheiden drie tijdperken in wetenschappelijk onderzoek naar de invloed van nieuwsmedia. Tot de jaren zeventig gaat men ervan uit dat de invloed van de media sterk afhankelijk is van het publiek. De houding van het publiek ten opzichte van maatschappelijk relevante onderwerpen zou worden versterkt door homogene netwerken waar het publiek deel van uit maakt. Verzuiling heeft selectieve mediaconsumptie van het publiek tot gevolg gehad. De boodschap van media-omroepen en kranten in Nederland is, ondanks de ontzuiling van de maatschappij, bijvoorbeeld geworteld in de overtuigingen van de oorspronkelijke doelgroep (Wijfjes, z.j).

In de jaren zeventig kwamen zowel Noelle-Neumann (1973) als Gerbner en Gross (1974) met onderzoek op basis waarvan de invloed van massamedia op het publiek werd aangenomen (Scheufele & Tewksbury, 2007, p. 10). In dezelfde periode analyseerden McCombs en Shaw (1972) de rol van nieuwsmedia in de aanloop naar de Amerikaanse presidentsverkiezingen. Dit onderzoek wees uit dat de onderwerpen waarvan kiezers aangaven ze belangrijk te vinden, overeenkomen met de onderwerpen die in kranten en televisie-nieuwsuitzendingen uitgelicht werden. Op basis van deze studie stelden de auteurs dat het zeer waarschijnlijk is dat berichtgeving in de nieuwsmedia bepaalt voor welke politieke en maatschappelijke onderwerpen

het publiek aandacht heeft. Deze toonaangevende studie vormde de bevestiging van de agenda setting-hypothese.

Agendasetting verwijst naar het idee dat er een sterke correlatie bestaat tussen de nadruk die massamedia leggen op bepaalde onderwerpen, en de mate waarin het publiek deze onderwerpen belangrijk vindt. Rogers & Dearing specificeerden de theorie in 1987 door een duidelijk onderscheid te maken tussen media-agenda, publieke agenda en beleidsagenda. Zij stelden dat de media-agenda de publieke agenda (opinie) bepaalt en direct of indirect ook de beleidsagenda (politiek). Met andere woorden: de media bepalen niet hoe het publiek over bepaalde onderwerpen denkt, maar beïnvloeden wel de maatschappelijke agenda. Indirect betekent dit dat nieuwsmedia invloed hebben op wat het publiek belangrijk vindt en waarover gesproken wordt.

Priming en framing zijn media-effecttheorieën die in het verlengde van de agendasetting-theorie liggen. Naar priming wordt in de wetenschappelijke literatuur verwezen als "*changes in the standards that people use to make political evaluations*" (Iyengar & Kinder, 1987, p. 63). De priming-theorie stelt dat onderwerpen in het nieuws bepaalde accenten meekrijgen. Wanneer een nieuwsbericht gebracht wordt met termen als 'positief – negatief', 'juist – onjuist', 'goed – fout' wordt hiermee een al dan niet bedoelde beoordelingsmaatstaf meegegeven (Domke, Shah & Wackman, 1998).

De framing-theorie betoogt dat nieuwsmedia ons een interpretatiekader geven. Naast dat nieuwsmedia de gebeurtenissen selecteren waarover bericht wordt, bepalen zij ook op welke manier de berichtgeving wordt ingestoken. Omdat framing een belangrijke rol in neemt in het onderzoek naar de beeldvorming van België als gidsland of *failed state*, gaat de volgende paragraaf hier dieper op in.

2.3 Framing-theorie

Het centrale concept in dit onderzoek naar de beeldvorming van België als gidsland of mislukte staat is framing. De framing-theorie ligt net als de priming-theorie in het verlengde van de agenda setting-theorie en is gebaseerd op het idee dat nieuwsmedia het publiek beïnvloeden. Volgens de framing-theorie die in deze paragraaf wordt besproken, beïnvloeden nieuwsmedia ons interpretatiekader.

Het concept framing gaat uit van de idee dat gebeurtenissen, personen of kwesties betekenis krijgen door het frame of de invalshoek van waaruit ze in een tekst worden belicht. Frames zijn "*organizing principles that are socially shared and persistent over time, that work symbolically to meaningfully structure the social world*" (Reese, 2001, p. 11). Met andere woorden, in deze

visie zijn frames hulpmiddelen, die mensen gebruiken om betekenis te verlenen aan de werkelijkheid, om situaties te definiëren, verantwoordelijkheden en oorzaken aan te duiden, oplossingen aan te geven en om eventueel een moreel oordeel te vellen.

Framing heeft zowel betrekking op het construeren van nieuws door nieuwsmedia, als op de interpretatie van nieuwsberichtgeving door het publiek. Nieuwsmedia geven op een eigen manier uitdrukking aan wat zij als nieuws selecteren. Het publiek is afhankelijk van de vorm waarin media het nieuws gieten en zal de werkelijkheid op dezelfde manier als het nieuwsmedium beschouwen. Een frame wordt dan ook wel gedefinieerd als een standvastige, meta-communicatieve boodschap die het structurerende denkbeeld weergeeft dat een nieuwsbericht samenhang en betekenis verleent (Van Gorp, 2004, p. 3). Er is dus sprake van wisselwerking: frames beïnvloeden de perceptie en de perceptie beïnvloedt de interpretatie van de boodschap.

Het structurele aspect van framing waar de definitie op wijst, geeft aan dat een frame geen willekeurig gekozen invalshoek is, maar een onderdeel van een uitgebreid proces van beeldvorming. Volgens Entman (1993) duiken frames in vier fases van het communicatieproces op: bij de zender, de boodschap, de ontvanger en de cultuur. De zender bepaalt wat hij zal zeggen op basis van bewuste of onbewuste framing-oordelen. Die oordelen haalt de zender uit de boodschap, waarvan de frames alleen naar boven komen via de aan- of afwezigheid van kernwoorden of stereotiepe beelden. Hierdoor loopt de ontvanger een grote kans om in zijn eigen denken en conclusies de framing-intentie van de zender te weerspiegelen. Ten slotte vinden we al de gebruikte frames terug in de cultuur. Die vormt de set van frames die in het zogenaamde discours, het denken en het handelen van de meeste personen in een sociale groep, voorkomen (Entman, 1993, p. 52).

2.3.1 Vijf nieuwsframes

Lange tijd beperkte framing-onderzoek zich tot aantonen van het voorkomen van een bepaald frame in nieuwsberichtgeving en de invloed van het frame op het publiek. Een onderzoek van Neuman, Just en Crigler (1992) vormt daar een uitzondering op: zij identificeerden veelgebruikte frames in nieuwsberichtgeving in de Verenigde Staten. In een onderzoek naar de berichtgeving over Europese politiek in Nederlandse nieuwsmedia, werd het gebruik van vijf veelvoorkomende nieuwsframes geanalyseerd (Semetko & Valkenburg, 2000). Deze vijf nieuwsframes worden hierna beschreven.

Conflictframe

In dit frame ligt het accent op conflicten tussen individuen, groepen of instituten (Neuman, Just & Crigler, 1992). In deze vorm van berichtgeving worden vooral woorden gebruikt die te maken hebben met strijd. Het frame wordt vaak gebruikt om complexe politieke debatten te beschrijven als eenvoudige conflicten. Gebeurtenissen die met dit frame worden beschreven zijn bijvoorbeeld een verkiezingsstrijd of een rechtszaak. Het nieuws wordt geframed door conflicten tussen partijen of individuen te benadrukken.

Human interest-frame

In dit frame wordt een gebeurtenis, onderwerp of probleem vanuit een persoonlijk of emotioneel perspectief beschreven. Het persoonlijk maken van een onderwerp zorgt ervoor dat het nieuws meer verhalend wordt. Het gebruik van dit frame is een manier om het nieuws persoonlijker en emotioneler te maken en op die manier de aandacht van het publiek te trekken. Het nieuws wordt geframed door een individu als voorbeeld voor een hele groep te stellen of door emoties te benadrukken.

Verantwoordelijkheidsframe

In dit frame wordt een onderwerp of probleem benaderd door verantwoordelijkheid voor het veroorzaken of oplossen van een probleem toe te kennen aan de overheid, individu of een groep (Valkenburg, Semetko & De Vreese, 1999). Het nieuws wordt dus geframed door verantwoordelijkheid of schuld neer te leggen bij politieke instanties of individuen.

Economische gevolgen-frame

Dit frame heeft betrekking op de economische gevolgen van een gebeurtenis, probleem of onderwerp voor het individu, groep, instituut, regio of land. Het nieuws wordt geframed door de economische gevolgen voor het publiek te benadrukken (Semetko & Valkenburg, 2000).

Moraliteitsframe

Wanneer een gebeurtenis, probleem of onderwerp in de context van religieuze voorschriften of een bepaalde moraal wordt geplaatst, spreekt men van een moraliteitsframe. Het komt voor dat in nieuwsberichtgeving indirect wordt geschreven hoe men zich zou moeten gedragen. Neuman et al. (1992, p. 75) identificeerden dit frame als een van de veel gehanteerde frames, ondanks dat het morele aspect vooral aanwezig zou zijn in de gedachten van het publiek.

2.4 Gidsland België

In de afgelopen decennia is de macht in België in vijf staatshervormingen steeds meer van het centrum naar de regio's verplaatst. De zeggenschap van de subnationale overheden is er in vergelijking met andere federale landen in Europa bijzonder groot. Met zes regeringen en parlementen verdeeld over de gemeenschappen en gewesten, is de besluitvorming in België als die tussen verschillende landen in Europa. Het vetorecht en de grondwettelijke gelijkheid maken de vergelijking compleet en België evenals Europa voor vooruitgang volledig afhankelijk van moeizaam en unaniem ondertekende compromissen. Bart Kerremans (2000) beschrijft dat ondanks dat België niet de enige federale staat in de Europese Unie is, het toch een bijzondere voorbeeldfunctie inneemt: *"As far as the consequences of this for the EU are concerned, no other EU member state has to face the same kind of problems of subnational involvement in EU policies as Belgium"* (Kerremans, 2000, p. 55).

Verschillende auteurs geven aan hoe België grote bruggen weet te slaan om het eigen land te regeren en hoe het land daarmee een voorbeeld vormt voor Europa. Als modelstaat, maar vooral als schaalmodel van Europa en als een test voor een Europees samenlevingsmodel. Bart Kerremans ziet in het slaan van bruggen in België en de geprivilegieerde inbreng in de Europese Unie van Belgische subnationale autoriteiten zelfs een voorbeeld van een 'Europa van de regio's': *"As a matter of fact, the "Europe of the regions" already exists on a small scale within Belgium. The process of coordination is interesting therefore, not only for Belgians but also for the other Europeans. It clearly indicates the possibilities and limitations of involving regions in the EU and the importance of the member states as frameworks in which diverging regional interests can be aggregated"* (Kerremans, 2000, p. 57)

Ook Carl Devos en Nicolas Bouteca (2007) schrijven België in hun artikel *Belgische politiek stuit op grenzen* een grote rol toe als rolmodel voor een Europese samenleving. België is in de ogen van de auteurs een land dat in steeds grotere mate vanuit de delen bestuurd wordt om het te behoeden voor totale verdeeldheid. Maar juist in die uitzonderlijke positie vol problemen en beperkingen schuilt de voorbeeldfunctie van België. Het antwoord op de vraag waarom België en de Europese Unie zo op elkaar lijken, zoeken Beyers en Bursens (2006) binnen België. Waarschijnlijk heeft de combinatie van een parlementaire democratie en sterke gemeenschappen en gewesten geresulteerd in een interne politiek als tussen verschillende EU-landen. Het duale federalisme zorgt ervoor dat de besluitvorming binnen België op een manier verloopt die vergelijkbaar is met onderhandelingen in internationale organisaties zoals de Europese Unie (Delaere, 2009).

België als gidsland van Europa kent echter ook een keerzijde. België wordt gekenmerkt door het feit dat de politiek zich uit het centrum verplaatst, terwijl Europa gekenmerkt wordt door een steeds verdergaande integratie. Daarnaast heeft België te kampen met een slecht imago in het buitenland. De vriendjespolitiek, de politieke impasses en voorbeelden van mismanagement ondermijnen verder de gidslandfunctie van België. Ook het beeld van België dat op het punt staat te scheuren draagt daar niet aan bij.

België lijkt meer dan gewenst is te balanceren tussen voorbeeld en schrikbeeld. Het permanent flikkerende waarschuwingssignaal België heeft immers niet ongegrond een slecht imago over de grens. Toch bewijst de complexe staat die zichzelf steeds opnieuw uitvindt, ondanks alle tegenslagen, bovenal hoe samenleven en samenwerking over cultuur en taalgrenzen steeds weer mogelijk zijn.

3. Methoden

Het eerste doel van het empirisch onderzoek is om de ontwikkeling van de nieuwsberichtgeving over België als gidsland en *failed state* te beschrijven. In tweede instantie wordt de geselecteerde nieuwsberichtgeving geanalyseerd op het gebruik van de vijf nieuwsframes die Semetko en Valkenburg (2000) onderscheiden. Ten slotte is in het bijzonder aandacht voor het vermeende voorbeeld of schrikbeeld dat België voor de Europese Unie vormt. De resultaten vormen de antwoorden op de deelvragen, op basis waarvan in de conclusie de hoofdvraag beantwoord wordt. In dit hoofdstuk wordt per deelvraag de gehanteerde onderzoeksmethode toegelicht.

3.1 Onderzoeksmateriaal

Hoe ontwikkelt de berichtgeving over België als gidsland of 'failed state' in Nederlandse nieuwsmedia zich door de tijd?

In deze paragraaf zijn de keuzes verantwoord op basis waarvan het onderzoeksmateriaal is geselecteerd. Voor het beantwoorden van de eerste deelvraag is Nederlandse nieuwsberichtgeving over België als gidsland en *failed state* geselecteerd. Hiervoor is in eerste instantie de onderzoeksperiode bepaald. In de inleiding kwam naar voren dat België in nieuwsberichtgeving tot vrij recent getypeerd werd als *failed state*. In 2009 schreef Delaere zijn masterscriptie met als titel: *België als gidsland voor Europa?* Die literatuurstudie is gebaseerd op publicaties uit de jaren daarvoor, waarin België regelmatig een voorbeeldfunctie voor de Europese Unie toegedicht werd. Op basis hiervan is besloten de onderzoeksperiode te beperken van 1 januari 2000 tot en met 30 juni 2016.

Een van de redenen om het empirisch onderzoek te beperken tot Nederlandse nieuwsmedia, is de taal. Nederland en België hebben veel met elkaar gemeen; in Vlaanderen spreekt men ook Nederlands. Desondanks lijkt de afstand tussen buurlanden Nederland en België groot. Percepties over België beperken zich regelmatig tot 'de domme Belgen', 'de slechte wegen' en 'het chaotische land'. Het is relevant om juist de Nederlandse nieuwsberichtgeving, en niet de Duitse, Franse of Britse nieuwsberichtgeving, over België te analyseren. Dit kan inzicht geven in het al dan niet voeden van heersende percepties over België door nieuwsmedia.

Op een onderwerp verschillen de buurlanden sterk: Nederland is zich vanaf het begin van de eeuw steeds kritischer gaan opstellen tegenover de Europese Unie. Anders dan in België, vindt het Europese integratieproces waar Nederland zelf een van de koplopers in was, steeds minder steun. Belgische politici zoals Guy Verhofstadt en Herman van Rompuy hebben een Europese

federatie altijd gesteund en erkennen de voorbeeldfunctie die België heeft. Analyse van deze nieuwsberichtgeving over België geeft inzicht in de Nederlandse visie op verdere integratie van de Europese Unie.

3.1.1 Medium

Het hedendaagse medialandschap kan in verschillende categorieën worden onderverdeeld. In de eerste plaats onderscheidt men geschreven en niet-geschreven media. Voorbeelden van geschreven media zijn dag- en weekbladen, tijdschriften en vakbladen. Voorbeelden van niet-geschreven media zijn televisie en radio. Het internet is een relatief nieuw medium wat enerzijds dienst doet als platform om berichtgeving van de hierboven genoemde media te verspreiden. Dagbladen gebruiken hun websites om (een deel van) de artikelen uit de gedrukte krant te verstrekken, maar ook televisie- en radiozenders maken er gebruik van voor online uitzendingen.

In dit beeldvormingsonderzoek is ervoor gekozen om een type medium te analyseren. Om tot een weloverwogen keuze van een medium te komen, is gebruik gemaakt van de resultaten van een onderzoek naar mediabeleving in Nederland (TNS NIPO, 2012). In het onderzoek worden verschillende media op elf belevingsdimensies beoordeeld. Van alle media scoren dagbladen het hoogst op de belevingsdimensies 'informatie, sociale factor en actualiteit'. De onderzoekers concluderen: "Dagbladen scoren op bijna alle factoren goed. Ze zijn met name sterk (een autoriteit) in de informatie- en actualiteitsfactor. Ook weten dagbladen het beste mensen te raken. Verder doen dagbladen het goed als het gaat om de innovatiefactor en het genereren van gespreksstof (sociale factor)" (TNS NIPO, 2012, p. 14). De resultaten tonen aan dat nationale dagbladen van alle onderzochte media de meest complete mediabeleving bieden, op basis waarvan het onderzoek zich verder zal beperken tot Nederlandse dagbladen die landelijk verschijnen.

3.1.2 Dagbladtitels

Nederland kent een gevarieerd krantenlandschap. Binnen dit onderzoek is het niet haalbaar en relevant om de berichtgeving van alle dagbladen te analyseren. De selectie van Nederlandse dagbladtitels heeft mede plaatsgevonden op basis van de oplage en het bereik van de dagbladen. Een andere kenmerk op basis waarvan dagbladen worden getypeerd, is of ze bekend staan als een populaire krant of een kwaliteitskrant. Kwaliteitskranten leggen meer de nadruk op betrouwbare informatievoorziening over bijvoorbeeld politiek nieuws (Schaap & Pleijter, 2012). Dit betekent overigens niet dat populaire kranten geen kwaliteit hebben. De twee typen dagbladen verschillen echter van elkaar in de verhouding tussen 'serieuze' informatievoorziening en amusement (Bakker & Scholten, 2003).

In Nederland worden De Telegraaf en het Algemeen Dagblad over het algemeen beschouwd als populaire kranten; De Volkskrant, NRC Handelsblad en Trouw voldoen aan de definitie van kwaliteitskranten. Hierna volgt een korte beschrijving van de vijf landelijke Nederlandse dagbladen met de grootste oplage.

De Telegraaf is het Nederlandse dagblad met het grootste bereik. Er is relatief veel aandacht voor amusement in de vorm van een uitgebreid sportkatern en roddelnieuws. Met een conservatieve en populistische stijl trekt het een breed publiek.

AD/Algemeen Dagblad is het dagblad dat na De Telegraaf het grootste aantal lezers heeft in Nederland. Het dagblad wordt gekenmerkt door zijn neutrale houding: de krant heeft geen specifieke religieuze of politieke binding. Afhankelijk van de regio bevat de krant ook een katern met regionaal nieuws.

De Volkskrant is een van oorsprong katholieke krant die zich richtte op de arbeidersklasse. Tegenwoordig richt het dagblad zich op een hoger opgeleid publiek. De krant heeft een progressief karakter en kan links van het politieke midden geplaatst worden.

Het **NRC Handelsblad** is een dagblad dat bovengemiddeld veel aandacht heeft voor economie, handel en politiek. Het is een liberale krant die veel lezers heeft onder het hoogopgeleide deel van de bevolking.

Net als De Volkskrant en NRC Handelsblad is **Trouw** een kwaliteitskrant. De krant is tijdens de Tweede Wereldoorlog ontstaan als een verzetskrant. In tegenstelling tot de andere dagbladen heeft het een religieuze achtergrond. Vanuit dat perspectief heeft het dagblad in het bijzonder aandacht voor religie en filosofie, duurzaamheid en wetenschap.

De hierboven beschreven Nederlandse dagbladen zijn vijf dagbladen die landelijk verschijnen, met de grootste oplage. Dit was zowel in 2000, als in 2014 het geval. In de tussentijd zijn de oplagecijfers wel sterk gedaald. Tussen 2000 en 2014 is de oplage van De Telegraaf gedaald van bijna 800.000 naar ruim 450.000. Desondanks blijft het, het grootste Nederlandse dagblad. De oplage van het AD/Algemeen Dagblad is in dezelfde periode gehalveerd van ruim 700.000 tot circa 350.000 (J•lab,& Bakker, 2015).

De kwaliteitskranten laten een minder sterke daling van de oplagecijfers zien, maar blijven kleiner dan de meer populaire dagbladen. De oplage van De Volkskrant is gedaald van ruim 300.000 in 2000, naar ruim 200.000 in 2014. Het NRC Handelsblad verliest ongeveer evenveel en blijft in 2014 steken op een oplage van ruim 150.000 (J•lab,& Bakker, 2015).

3.2.3 Nieuwsberichten

Uit de geselecteerde dagbladtitels zijn nieuwsberichten over België in de periode tussen 1 januari 2000 en 30 juni 2016 geselecteerd. Hiervoor is gebruik gemaakt van de online krantenbank LexisNexis Academic. Dit product ontsluit nieuws, krantenartikelen, bedrijfsinformatie, zakelijke en juridische publicaties (LexisNexis, 2016). De zoekmachine biedt de mogelijkheid om krantenartikelen tot en met 1980 in te zien, afhankelijk van de beschikbaarheid van desbetreffende krant in de krantenbank.

Geavanceerde zoekfuncties maken het mogelijk om alleen de voor dit onderzoek relevante krantenartikelen, te selecteren. Omdat het onderzoek inzicht wil geven in de berichtgeving over België als gidsland en *failed state*, zijn uit de vijf dagbladen alleen nieuwsberichten geselecteerd die specifiek over België gaan. Dit is bereikt door alleen te zoeken op krantenartikelen waarin de term 'België' voorkomt in de titel of de inleidende alinea.

In de literatuurstudie van Delaere (2009) worden namelijk ook synoniemen gebruikt om te wijzen op de voorbeeld- en schrikbeeldfunctie van België. Tabel 1 toont de zoektermen en het aantal krantenartikelen dat op basis van die zoektermen is geselecteerd.

Tabel 1 – Zoektermen Krantenbank LexisNexis en aantal geselecteerde krantenartikelen

Zoekterm	Aantal krantenartikelen	Geselecteerde krantenartikelen
Gefaalde staat	2	1
Mislukt land	8	1
Schrikbeeld	38	1
Falende staat	5	2
Voorbeeldfunctie	40	3
Voortrekker	52	3
Mislukte staat	22	5
Absurdistan	12	7
Failed state	17	11
Modelstaat	18	17
Gidsland	55	18
Overig	1	1
Totaal	70	70

In bijlage I zijn de bijbehorende zoekopdrachten voor LexisNexis Academic opgenomen. De uiteindelijke selectie van krantenartikelen over België als gidsland, *failed state* of een van de synoniemen uit de vijf Nederlandse dagbladen tussen 1 januari 2000 en 30 juni 2016, bestaat uit zeventig artikelen.

3.2 Frameanalyse

Op welke manier gebruiken Nederlandse dagbladen framing in de nieuwsberichtgeving over België als gidsland of 'failed state'?

Voor het beantwoorden van de tweede deelvraag wordt het gebruik van frames in de geselecteerde zeventig krantenartikelen geanalyseerd. De nadruk ligt bij frameanalyse op de relatie tussen nieuwsberichtgeving over beleids- en politieke onderwerpen en de publieke perceptie van die onderwerpen (Semetko & Valkenburg, 2000). Frameanalyse gaat een stap verder dan agenda setting-onderzoek. De nadruk ligt niet op het observeren over welke onderwerpen of gebeurtenissen wordt geschreven, maar op hoe over een bepaald onderwerp wordt bericht (Pan & Kosicki, 1993). De insteek van deze deelvraag is het analyseren van de beeldvorming van België in zeventig geselecteerde krantenartikelen, door specifiek te kijken naar het gebruik van frames.

In het eerder aangehaalde onderzoek naar de framing van Europese politiek is uitgebreid aandacht voor methodische keuzes. Semetko en Valkenburg (2000) onderscheiden twee benaderingen om frames in nieuwsmedia te analyseren: "The inductive approach involves analyzing a news story with an open view to attempt to reveal the array of possible frames, beginning with very loosely defined preconceptions of these frames" (Semetko & Valkenburg, 2000, p. 94).

Bij het gebruik van de inductieve benadering is het doel om alle mogelijke frames in een nieuwsbericht te herkennen. De inductieve benadering heeft betrekking op een kwalitatieve analyse waarbij de onderzoeker zich richt op de latente inhoud en eigen interpretatie een rol speelt. Deze methode is grondig maar arbeidsintensief, waardoor maar een klein aantal nieuwsberichten geanalyseerd kan worden.

In het geval van de deductieve frameanalyse wordt vooraf een beperkt aantal frames gedefinieerd. Vervolgens wordt geanalyseerd in welke mate bepaalde frames voorkomen in het onderzoeksmateriaal. Hierbij is het wel noodzakelijk om een goed beeld te hebben van de frames die voorkomen in nieuwsberichtgeving. Frames die vooraf niet gedefinieerd zijn, worden anders namelijk over het hoofd gezien in de analyse van teksten. Deze benadering maakt het mogelijk om een groot aantal nieuwsberichten te analyseren en is daarom geschikt om ontwikkelingen in de tijd en verschillen tussen nieuwsmedia te herkennen.

De wetenschappelijke literatuur geeft aanknopingspunten voor het gebruik van vooraf gedefinieerde nieuwsframes. In paragraaf 2.3.1 zijn vijf nieuwsframes beschreven die leidend zijn geweest in het onderzoek van Semetko en Valkenburg (2000). Aan de hand van die vijf

nieuwsframes is de berichtgeving over België in zeventig Nederlandse krantenartikelen aan een deductieve frame-analyse onderworpen. Hetzelfde onderzoek vormt de basis voor het ontwikkelen van een codering om de vijf frames in het onderzoeksmateriaal te meten.

Voor het analyseren van Semetko en Valkenburg (2000) stelden twintig vragen op, waarop met 'ja' of 'nee' geantwoord wordt. Voor het meten van de vijf nieuwsframes wordt een minimum van drie en een maximum van vijf vragen per frame gehanteerd. Er is verondersteld dat de vragen zo van elkaar verschillen, dat iedere vraag een specifiek nieuwsframe meet. Semetko en Valkenburg (2000) hebben in hun onderzoek bewezen de vijf verschillende frames goed te kunnen onderscheiden met deze vragen. De twintig framing-vragen zijn geoperationaliseerd door ze te vertalen vertaald naar het Nederlands. Een framing-vraag gaat in op eventuele afbeeldingen of foto's. De krantenartikelen die met behulp van LexisNexis Academic zijn geselecteerd bevatten geen visueel materiaal. Desbetreffende framing-vraag is buiten beschouwing gebleven, waardoor negentien vertaalde vragen over blijven.

Enkele voorbeelden van vragen zijn: "*Suggereert het artikel dat een overheid het probleem kan verzachten?*" (verantwoordelijkheidsframe), "*Legt het artikel nadruk op hoe individuen of groepen door het probleem/onderwerp worden geraakt?*" (human interest-frame), "*Beschrijft het artikel onenigheid tussen partijen/individuen/groepen/landen?*" (conflictframe), "*Bevat het artikel een morele boodschap?*" (moraliteitsframe) en "*Worden in het artikel financiële winsten of verliezen, nu of in de toekomst, genoemd?*" (economische gevolgen-frame). Een volledig overzicht van de framing-vragen is opgenomen in bijlage III.

Wanneer binnen een frame een van de vragen onomstotelijk met 'ja' beantwoord kan worden, is bepaald dat het nieuwsframe in een krantenartikel aanwezig is. Bij het bepalen van gebruik van frames in het onderzoeksmateriaal is het dus niet van belang geweest hoeveel vragen met 'ja' beantwoord konden worden. De resultaten van de frame-analyse zijn in paragraaf 4.2 beschreven.

3.3 Analyse: hoe verhoudt België zich tot de Europese Unie?

Welke kenmerken heeft de berichtgeving van Nederlandse dagbladen over België als voorbeeld of schrikbeeld voor de Europese Unie?

Voor het beantwoorden van de derde deelvraag is specifiek naar krantenartikelen uit de selectie van zeventig gekeken, waarin België als voorbeeld of schrikbeeld, als gidsland in positieve of negatieve zin, wordt neergezet. Voor elk van de zeventig krantenartikelen is bepaald of er wordt geschreven over hoe België zich verhoudt tot de Europese Unie, en zo ja, in positieve of negatieve zin.

In het beantwoorden van de derde deelvraag zijn relevante aspecten en passages uit de selectie van zeventig krantenartikelen beschreven en met elkaar in verband gebracht. Het beantwoorden van de deelvraag geeft inzicht in de voorbeeld- of schrikbeeldfunctie die België wordt toegedicht in Nederlandse dagbladen.

4. Resultaten

In onderstaand hoofdstuk zijn de resultaten van het empirisch onderzoek beschreven. Paragraaf 4.1 gaat in op een aantal algemene kenmerken van de geanalyseerde krantenartikelen. De dagbladtitels en publicatiedatums geven inzicht in de achtergronden van de geselecteerde nieuwsberichtgeving over België en maken het mogelijk de temporele ontwikkeling van de discourses te schetsen. In paragraaf 4.2 zijn de resultaten van de frame-analyse opgenomen. Op basis hiervan is het mogelijk om antwoord te geven op de vraag welke frames in de nieuwsberichtgeving over België als gidsland of België als mislukte staat, worden gebruikt. In de laatste paragraaf, 4.3, is aandacht voor hoe in de geselecteerde krantenartikelen over België in relatie tot de Europese Unie wordt geschreven en gedacht.

4.1 België: gidsland of *failed state*?

Uit de periode van 1 januari 2000 tot en met 30 juni 2016 zijn zeventig krantenartikelen geselecteerd die over België schrijven, specifiek in de context van gidsland, *failed state*, of een van de vele synoniemen die naar voren komen in de literatuurstudie van Delaere (2009). Uit De Telegraaf zijn zes krantenartikelen geselecteerd ($\approx 9\%$ van het totale aantal nieuwsberichten), uit het AD/Algemeen Dagblad zijn tien krantenartikelen ($\approx 14\%$ van het totaal aantal nieuwsberichten) geselecteerd.

Uit de dagbladen De Telegraaf en het AD/Algemeen Dagblad samen zijn zestien krantenartikelen ($\approx 23\%$ van het totaal aantal nieuwsberichten) geselecteerd. Deze dagbladen worden getypeerd als meer populaire dagbladen en kenmerken zich door een kleiner aandeel van politieke verslaggeving en buitenlandverslaggeving in vergelijking met kwaliteitskranten. In deze dagbladen worden relatief weinig krantenartikelen gepubliceerd in de context van gidsland of *failed state*.

Tabel 2 – Aantal geselecteerde nieuwsberichten per dagblad (1 januari 2000 – 30 juni 2016)

Dagblad	Aantal krantenartikelen	Percentage
De Telegraaf	6	9%
AD/Algemeen Dagblad	10	14%
Trouw	10	14%
De Volkskrant	20	29%
NRC Handelsblad	24	34%
Totaal	70	100%

Uit Trouw zijn tien krantenartikelen geselecteerd die aansluiten bij het onderzoeksthema ($\approx 14\%$ van het totaal aantal nieuwsberichten). Uit De Volkskrant zijn twintig krantenartikelen geselecteerd ($\approx 29\%$ van het totaal aantal nieuwsberichten). Van de vijf grootste (landelijke) Nederlandse dagbladen zijn in het NRC Handelsblad het meeste krantenartikelen over België als gidsland of mislukte staat gevonden. Uit dit dagblad zijn 24 krantenartikelen geselecteerd. Dat staat gelijk aan ongeveer 34% van het totaal aantal geselecteerde nieuwsberichten.

In de kwaliteitskranten Trouw, De Volkskrant en NRC Handelsblad zijn in de onderzoeksperiode 54 krantenartikelen ($\approx 77\%$ van het totaal aantal nieuwsberichten) gevonden over België in relatie tot het onderzoeksthema. Hieruit blijkt dat er vaker over België in de context van gidsland of *failed state* wordt geschreven in kwaliteitskranten dan in populaire kranten. Dit kan worden verklaard doordat er meer aandacht is voor achtergrondartikelen en politiek nieuws in kwaliteitskranten (Schaap & Pleiter, 2012).

De eerste deelvraag wil antwoord te geven op de vraag hoe de associaties van België met gidsland of *failed state* zich ontwikkelen in nieuwsberichtgeving van Nederlandse dagbladen. In de eerste plaats is daarom de publicatiedatum van de zeventig geanalyseerde krantenartikelen bepaald (zie ook bijlage II). Vervolgens is voor elke maand in de periode tussen 1 januari 2000 en 30 juni 2016 bepaald of en hoeveel geselecteerde krantenartikelen er gepubliceerd zijn. Het bepalen van maanden waarin relatief veel krantenartikelen verschijnen over België in relatie tot gidsland of *failed state*, kan inzicht geven in de achtergrond van nieuwsberichtgeving. Vanwege het relatief kleine aantal krantenartikelen (zeventig) in vergelijking met het aantal maanden in de onderzoeksperiode, is hier geen onderscheid gemaakt tussen de vijf dagbladen.

Tabel 3 – Frequentietabel: aantal artikelen per maand

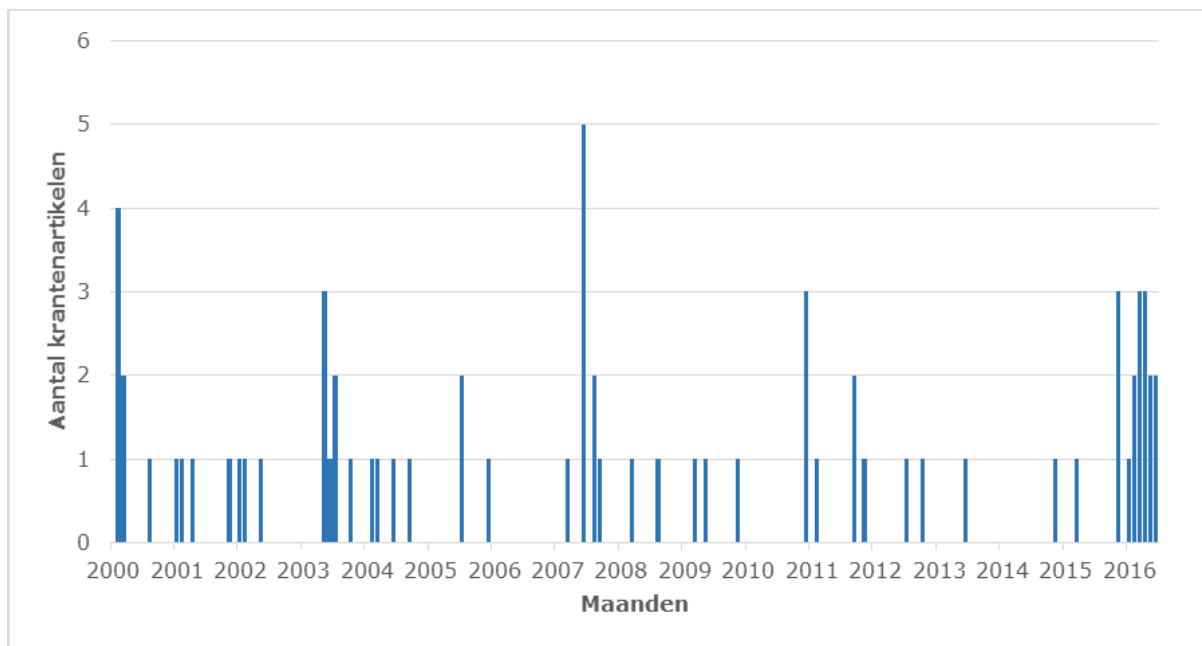
Frequentie	0	1	2	3	4	5	Totaal
Maanden	153	30	8	5	1	1	198

De totale onderzoeksperiode bestaat uit 198 maanden. In 153 maanden is geen relevant krantenartikel geselecteerd. In de vijf Nederlandse dagbladen zijn in 45 maanden van de onderzoeksperiode wel krantenartikelen verschenen over België in de context van gidsland, *failed state* of een van de synoniemen. Hoe hoger het aantal krantenartikelen per maand, hoe lager het aantal maanden waarin sprake is van deze frequentie. Het aantal maanden waarin relatief veel relevante krantenartikelen verschijnen, is klein. Het maximaal aantal geselecteerde krantenartikelen in een maand is vijf.

Bovenstaande tabel geeft inzicht in de verdeling van de krantenartikelen over de maanden, maar niet in de periodes waarin meer of minder over België werd geschreven in de context van gidsland of *failed state*.

Met het oog op het beantwoorden van de vraag hoe de nieuwsberichtgeving over België als gidsland of mislukte staat in Nederlandse dagbladen zich ontwikkelt, is een tijdlijn opgesteld. Hiermee is het mogelijk om de periodes te bepalen waarin op die manier over België wordt geschreven. Voor de maanden tussen 1 januari 2000 en 30 juni 2016 is bepaald hoeveel krantenartikelen zijn gepubliceerd over België in combinatie met een van de zoektermen. Ook in de tijdlijn is geen onderscheid gemaakt tussen de vijf dagbladen.

In figuur 1 is op een datumas het aantal geselecteerde krantenartikelen per maand in de onderzoeksperiode uitgezet. Het grote aantal maanden waarin geen relevant krantenartikelen is gevonden, komt duidelijk naar voren in de figuur. Elke staaf in de figuur staat voor een maand. Om praktische redenen zijn op de horizontale as niet de maanden, maar de jaren weergegeven. Binnen elk jaar is ruimte voor twaalf staven.

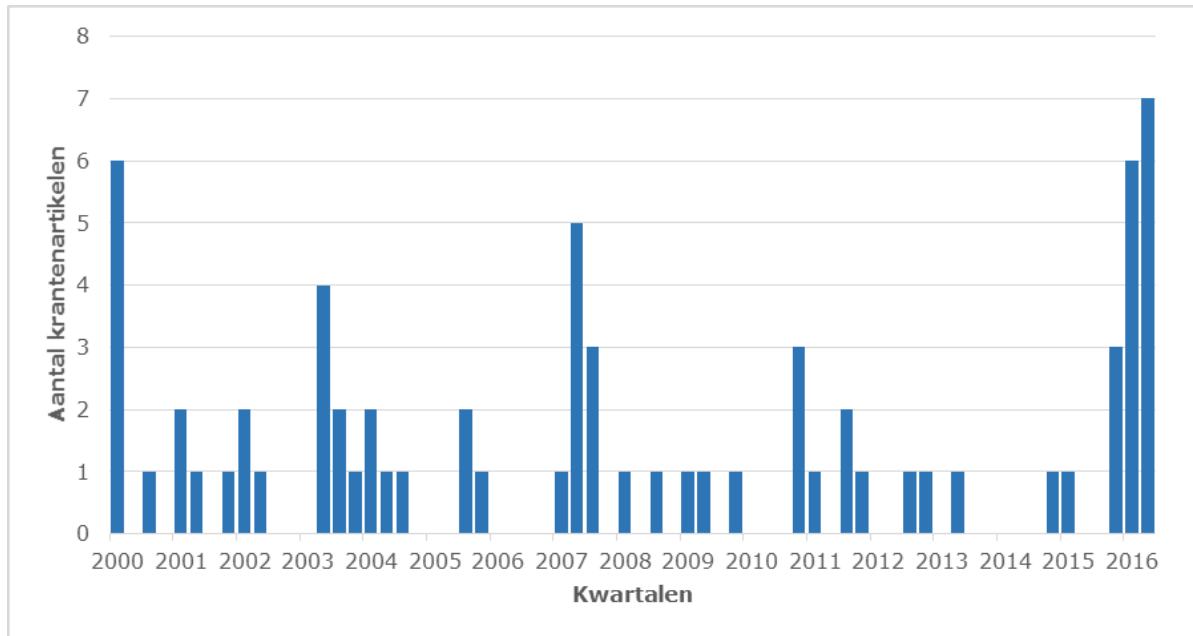

Figuur 1 – Tijdlijn: aantal krantenartikelen per maand (1 januari 2000 – 30 juni 2016)

Figuur 1 maakt inzichtelijk hoe de geselecteerde berichtgeving verspreid is in de onderzoeksperiode. De maand met het grootste aantal geselecteerde krantenartikelen is in de zomer van 2007 te vinden. Maanden waarin slechts een geselecteerd krantenartikel werd gepubliceerd, staan in een groot aantal gevallen op zichzelf. Tegelijkertijd komt het verschillende

keren voor dat maanden waarin meer dan een geselecteerd krantenartikel werd gepubliceerd, kort na elkaar volgen.

Figuur 1 geeft een eerste indicatie in de maanden of periodes waarin relatief veel over België is gepubliceerd in de onderzoekscontext. Het groot aantal maanden met geen of slechts een relevant krantenartikel, resulteert in een versnipperd beeld. Daarom is een soortgelijke figuur samengesteld op basis van de zesenzestig kwartalen in de onderzoeksperiode.

Figuur 2 – Tijdslijn: aantal krantenartikelen per kwartaal (1 januari 2000 – 30 juni 2016)

Voor het samenstellen van figuur 2 is het aantal geselecteerde krantenartikelen voor de gebruikelijke kwartalen opgeteld. Op basis van de verdeling van geselecteerde krantenartikelen in figuur 2, zijn periodes bepaald waarin door de vijf Nederlandse dagbladen frequenter werd geschreven over België als gidsland of *failed state*. Kwartalen waarin slechts een krantenartikel over het onderzoeksonderwerp is gepubliceerd zijn minder relevant dan kwartalen waaruit meerdere krantenartikelen zijn geselecteerd. Dat is met name het geval wanneer kwartalen waarin een krantenartikel is geselecteerd, op zichzelf staan. Het betekent namelijk dat in een dagblad slechts een nieuwsbericht met dergelijke strekking is verschenen. Het zou hierbij kunnen gaan om achtergrondartikelen waarvan de aanleiding voor het schrijven ligt in eerdere gebeurtenissen.

Op basis van figuur 2 zijn vier periodes onderscheiden waarin door de vijf Nederlandse dagbladen intensief is geschreven over België in de context van gidsland of *failed state*. De start

van de eerste periode valt samen met de start van de onderzoeksperiode; in het eerste kwartaal van 2000 zijn opvallend veel krantenartikelen gepubliceerd over België in de onderzoekscontext. In de jaren die volgen verschijnen echter minder krantenartikelen over België met dezelfde strekking. De tweede periode start vanaf het voorjaar van 2003. Hier wordt in zes achtereenvolgende kwartalen telkens minimaal een artikel gepubliceerd over België. Deze tweede periode loopt door tot en met de zomer van 2004.

Vervolgens zijn medio 2007 twee kwartalen opgemerkt waaruit relatief veel krantenartikelen zijn geselecteerd, dit is de derde periode. De laatste periode start pas jaren later in het laatste kwartaal van 2015 en loopt door tot en met het eind van de onderzoeksperiode. Deze observaties vormen het uitgangspunt voor het identificeren van de achtergronden van de nieuwsberichtgeving over België in deze periode.

Januari 2000 – maart 2000

Bij de start van de onderzoeksperiode in het jaar 2000, was de regering-Verhofstadt nog geen jaar aan de macht. Na de verkiezingen in juni 1999, vormde premier Guy Verhofstadt een zespartijencoalitie die vanaf 12 juli 1999 regeerde. Het relatief grote aantal krantenartikelen over België in de eerste maanden van 2000, houdt verband met deze regering. Aan de hand van vicepremier en minister van Buitenlandse Zaken Louis Michel was België, in tegenstelling tot voorgaande regeringen, een actief buitenlandbeleid gaan voeren. De nieuwsberichtgeving door Nederlandse dagbladen is overwegend positief; in enkele krantenartikelen wordt gesuggereerd dat de gidslandfunctie die Nederland had, definitief is overgenomen door het vooruitstrevende België.

Mei 2003 – juli 2003

De tweede geïdentificeerde periode wordt gekenmerkt door twee ontwikkelingen. In de eerste plaats vinden in deze periode federale verkiezingen plaats en wordt een nieuwe regering gevormd. Het stokpaardje van premier Guy Verhofstadt is dat België omgevormd zou kunnen worden tot een federale modelstaat. In dezelfde periode wordt de Belgische genocidewet onder internationale druk afgeschaft. De wet maakte het mogelijk om misdaden tegen de mensheid, waar ook ter wereld, te laten vervolgen door een Belgische rechtbank. In verschillende krantenartikelen wordt gesuggereerd dat door te zwichten voor de internationale druk, België zijn gidslandfunctie definitief heeft verloren.

Juni 2007 – september 2007

Na de federale verkiezingen op 10 juni 2007 verliep de regeringsformatie moeizaam. Een informateur en een bemiddelaar onderzochten in opdracht van de Belgische koning de verschillende mogelijkheden om een coalitie te vormen. Op 15 juli 2007 werd Yves Leterme benoemd tot formateur. De onderhandelingen verlopen echter zo moeizaam, dat hij op 23 augustus 2007 zijn ontslag aanbiedt. Enkele weken later wordt hij opnieuw aangesteld, maar dat resulteert niet in de gewenste vooruitgang. Op 1 december 2007, buiten de geïdentificeerde periode, biedt hij Leterme opnieuw zijn ontslag in. België verkeert dan al enige tijd in een politieke impasse. De aftredende regering krijgt meer bevoegdheden in afwachting van een geslaagde regeringsformatie. In deze periode voert negatieve berichtgeving over België de boventoon. Het land wordt niet met die woorden aangeduid als een mislukte staat, maar krantenartikelen refereren wel aan het falen van de modelstaat die België pretendeerde te zijn geworden.

November 2015 – juni 2016

De laatste periode loopt van november 2015 tot en met in ieder geval het einde van de onderzoeksperiode, namelijk juni 2016. In november 2015 wordt Parijs getroffen door een serie terroristische aanslagen. In de nasleep van de gebeurtenissen blijken de aanslagen gepland te zijn vanuit Brussel, de hoofdstad van België. Ook lukt het een van de daders om maandenlang uit de greep van de Belgische veiligheidsdiensten te blijven. In maart 2016 wordt Brussel zelf getroffen door aanslagen op het vliegveld en in de metro. Na beide gebeurtenissen wordt de complexe bestuurlijke indeling van België als oorzaak genoemd van het falende functioneren van de overheidsdiensten.

In nieuwsberichtgeving over België komen associaties met gidsland of *failed state* met name voor rond bepaalde gebeurtenissen. De periodes hierboven zijn geïdentificeerd op basis van een toename van het aantal krantenartikelen. Deze *critical discourse moments* worden volgens Carvalho (2008) getypeerd door toename van bewustzijn over een thema bij nieuwsmedia. Het onderzoek is vervolgd met een analyse van het gebruik van vijf nieuwsframes in de geselecteerde krantenartikelen. Op basis hiervan wordt de ontwikkeling van het toepassen van framing gedurende de onderzoeksperiode beschreven.

4.2 Framing van België als gidsland of *failed state*

De geselecteerde nieuwsberichtgeving over België als gidsland en België als *failed state* is geanalyseerd op het voorkomen van frames. Hierbij vormen de vijf veelvoorkomende nieuwsframes (Semetko & Valkenburg, 2000) het uitgangspunt.

De zeventig krantenartikelen zijn gecodeerd; vervolgens is de codering per nieuwsbericht omgezet in een score voor de aanwezigheid van de vijf veelvoorkomende nieuwsframes. De schaal is zo bepaald dat de hoogst mogelijke waarde 1 is. De laagst mogelijke waarde is 0. Een hoge waarde geeft aan dat een nieuwsframe veel gebruikt wordt in berichtgeving over België als gidsland of *failed state*.

Tabel 4 – Gemiddelde scores voor aanwezigheid van vijf nieuwsframes in Nederlandse dagbladen (1 januari 2000 – 30 juni 2016)

Dagblad	Verantwoordelijkheid	Human interest	Conflict	Moraliteit	Economische gevolgen	Aantal kranten artikelen
<i>De Telegraaf</i>	0.66	0.00	0.66	0.00	0.33	6
<i>AD/Algemeen Dagblad</i>	0.80	0.10	0.10	0.60	0.20	10
<i>Trouw</i>	0.40	0.10	0.50	0.40	0.20	10
<i>De Volkskrant</i>	0.80	0.20	0.45	0.45	0.10	20
<i>NRC Handelsblad</i>	0.79	0.29	0.54	0.29	0.13	24
Totaal	0.73	0.19	0.46	0.37	0.16	70

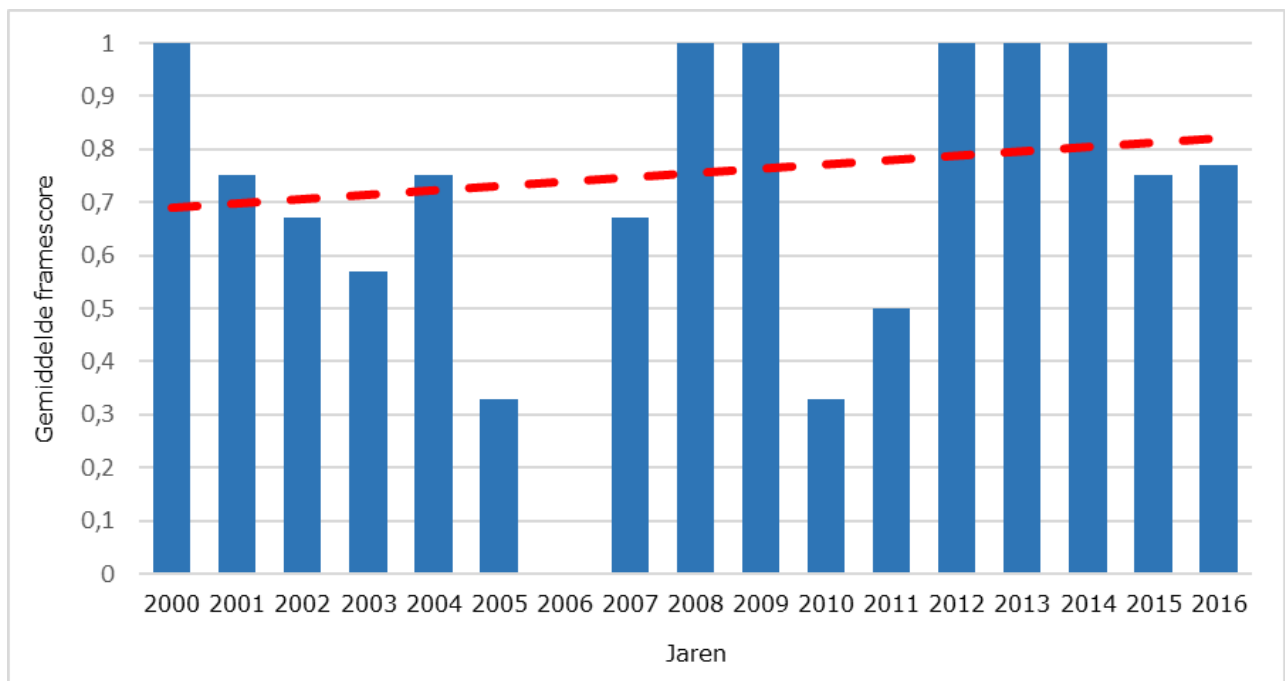
De waarden in tabel 4 laten zien hoe aanwezig een bepaald frame is in de nieuwberichtgeving over België als gidsland of *failed state*. Het verantwoordelijkheidsframe wordt het meest frequent toegepast in de zeventig geanalyseerde krantenartikelen uit vijf Nederlandse dagbladen, gevolgd door het conflictframe. Het nieuwsframe dat hierna het meest geobserveerd wordt, is het moraliteitsframe. Het *human interest*-frame en het economische gevolgen-frame worden zelden gebruikt in nieuwsberichtgeving over België als gidsland in positieve of negatieve zin.

In De Telegraaf, AD/Algemeen Dagblad en Trouw zijn relatief weinig artikelen verschenen over het onderzoeksthema. Dit maakt het moeilijk om het gebruik van nieuwsframes in de vijf dagbladen te vergelijken. In De Telegraaf zijn zelfs zo weinig artikelen over het onderwerp gepubliceerd, dat het *human interest*-frame en het moraliteitsframe helemaal niet voorkomen.

In De Telegraaf en Trouw wordt de berichtgeving over België minder dan gemiddeld geframed met behulp van het verantwoordelijkheidsframe. In deze twee dagbladen wordt het conflictframe echter wel bovengemiddeld vaak gebruikt, net als in NRC Handelsblad.

Tabel 4 geeft inzicht in het gebruik van de vijf nieuwsframes door de verschillende landelijke Nederlandse dagbladen. Daaruit wordt echter niet duidelijk hoe het gebruik van de vijf nieuwsframes zich ontwikkeld gedurende de onderzoeksperiode. Daarom is voor de geselecteerde nieuwsberichtgeving in de onderzoeksperiode, per jaar de gemiddelde score voor de aanwezigheid van de vijf nieuwsframes bepaald en in beeld gebracht.

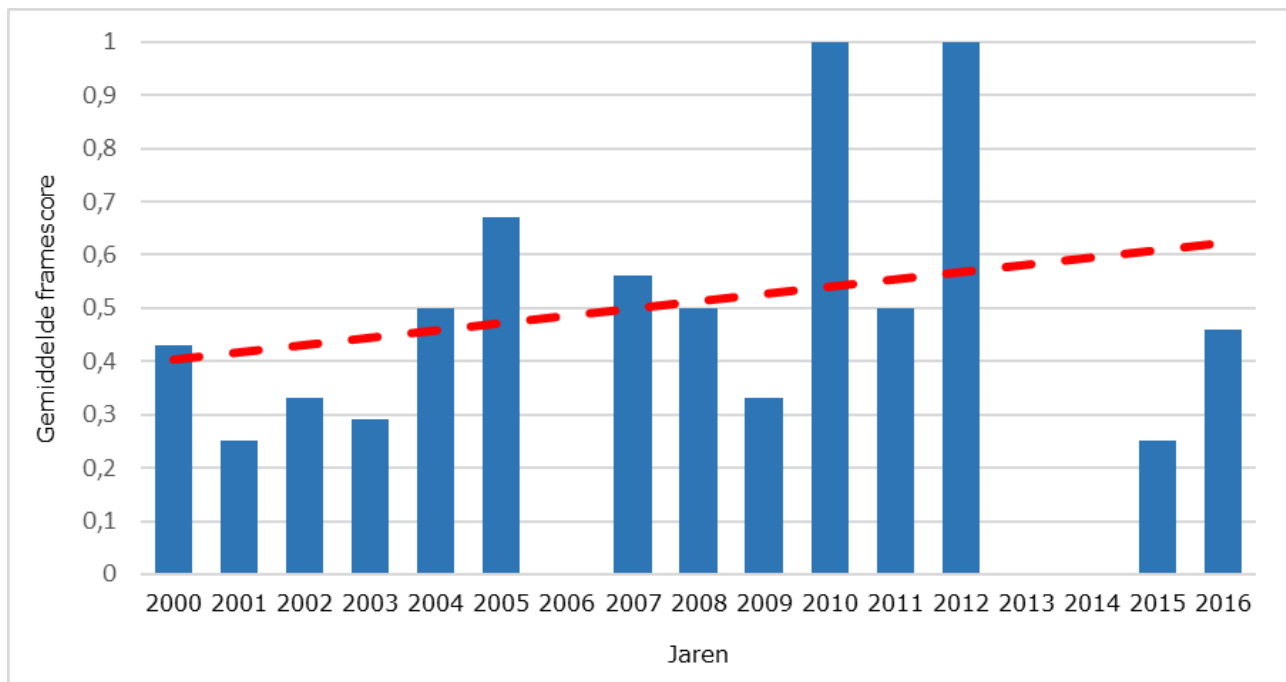
Figuur 3 toont de ontwikkeling van het gebruik van het verantwoordelijkheidsframe. Uit de figuur wordt duidelijk dat het verantwoordelijkheidsframe, op 2006 na, in alle jaren voorkomt. De trendlijn suggereert een kleine toename van het gebruik van het nieuwsframe sinds 2000. Het verantwoordelijkheidsframe wordt gekenmerkt door aandacht voor degene of de instantie die verantwoordelijkheid draagt voor het probleem en het dus ook zou moeten of kunnen oplossen. Nederlandse krantenartikelen over België als gidsland of *failed state* wijzen op het bestaan van problemen en de verantwoordelijkheid die personen of overheden hebben of nemen om die problemen op te lossen.

Figuur 3 – Ontwikkeling van het gebruik van het verantwoordelijkheidsframe

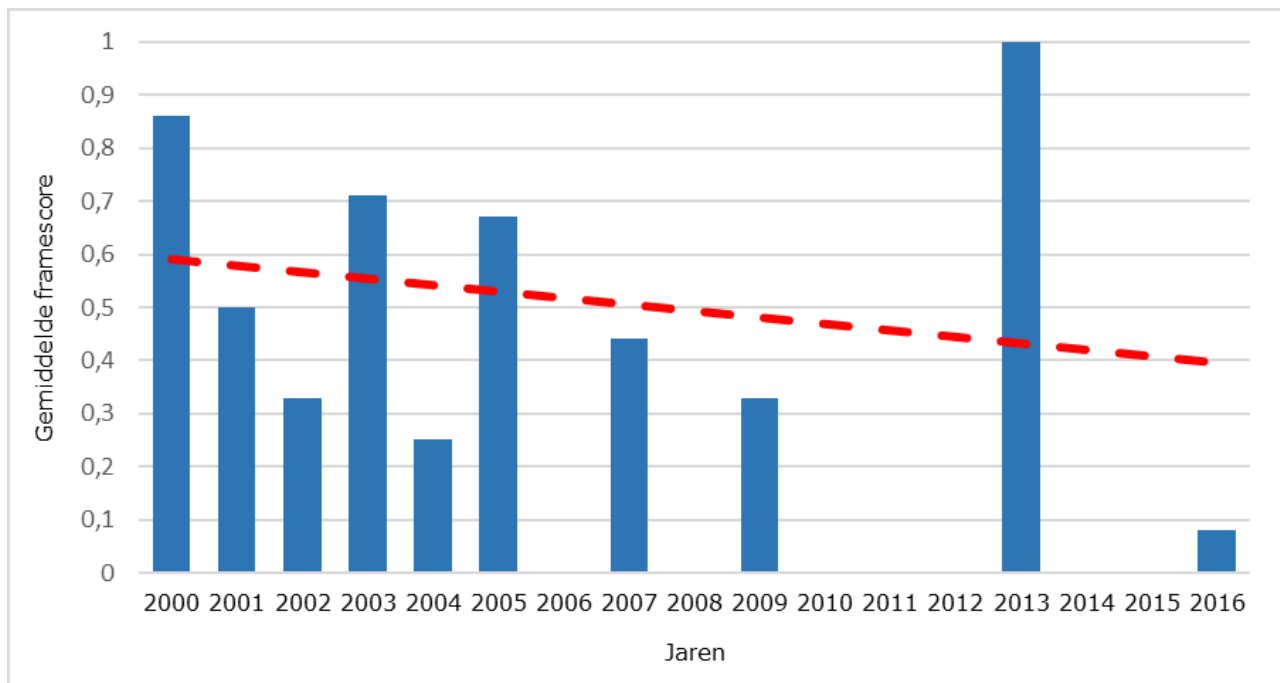
Toen België vanaf 2000 een actief buitenlandbeleid ging voeren, België in de persoon van de minister van Buitenlandse Zaken regelmatig zijn verantwoordelijkheid. Enerzijds deed hij dit om misstanden aan de kaak te stellen, anderzijds wilde hij internationale imagoschade die België had opgelopen, herstellen. Oppositiepartijen laten zich in deze periode soms kritisch uit over de dubbele agenda van de minister, maar doorgaans wordt de verantwoordelijke houding die hij inneemt, gewaardeerd.

Het nieuwsframe dat na het verantwoordelijkheidsframe het vaakst gebruikt wordt, is het conflictframe. Dit nieuwsframe is het duidelijkst aanwezig in de jaren 2010 en 2012. In deze periode worstelde België met het vormen en in stand houden van regeringen. Er was sprake van politieke impasse door de toegenomen tegenstelling tussen Vlaanderen en Wallonië en het ontbreken van de bereidheid om tot werkbare compromissen te komen. Het rijkere Vlaanderen wil niet betalen voor (sociale) voorzieningen in Wallonië, dat arm is en geconfronteerd wordt met hoge werkloosheidcijfers. De steun voor de Vlaams-nationalistische partij N-VA neemt toe, wat tegen het zere been van Waalse politici is. Zij willen niet samenwerken met een partij die op langere termijn een onafhankelijk Vlaanderen nastreeft.

Figuur 4 – Ontwikkeling van het gebruik van het conflictframe

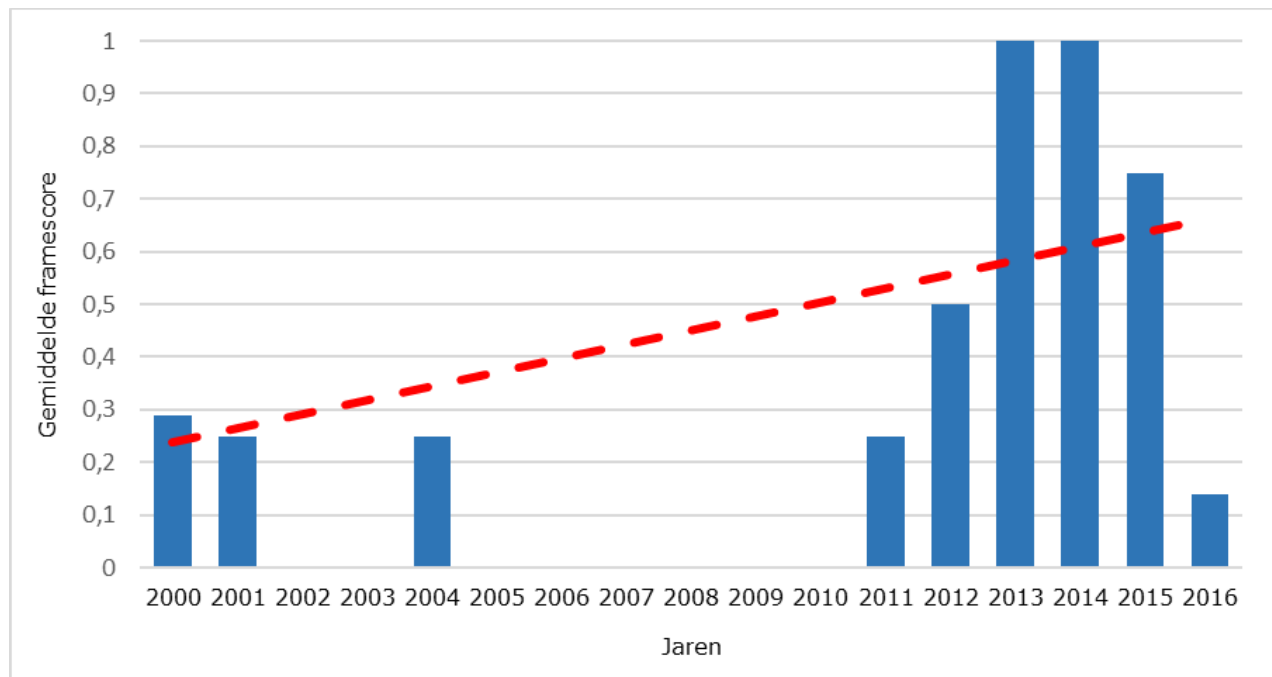
Het nieuwsframe dat, op twee na, het meest gebruikt wordt, is het moraliteitsframe. In de eerste jaren van de onderzoeksperiode komt dit nieuwsframe relatief het meest voor in nieuwsberichtgeving over België. De Belgische regering ontplooit een actief buitenlandbeleid, dat erop gericht is misstanden aan de kaak te stellen. Zo roept men bijvoorbeeld op tot een boycot van Oostenrijk, omdat een extreemrechtse partij daar deel uit ging maken van de regering. Het land volgde dezelfde richting als Frankrijk en onttrok zich aan participatie in de Irak-oorlog. Een unieke genocide-wet die het mogelijk maakt misdaden tegen de mensheid, waar ook ter wereld gepleegd, voor een Belgische rechtbank te brengen, is ook regelmatig in het nieuws. Vanwege internationale kritiek wordt die wet in 2007 afgeschaft. Over het geheel genomen is er sprake van een dalende trend in het gebruik van het moraliteitsframe.

Figuur 5 – Ontwikkeling van het gebruik van het moraliteitsframe

Het economische gevolgen-frame wordt zelden gebruikt in nieuwsberichtgeving over België als gidsland of *failed state*. Tot en met 2007 slaagt het land erin het begrotingstekort hard terug te dringen, wat een enkele keer benoemd wordt. Daarnaast is Sabena de eerste nationale luchtvaartmaatschappij in Europa die failliet gaat. In dat kader wordt België nog wel als gidsland genoemd, omdat hiermee de door de Europese Commissie gewenste sanering van de luchtvaart was gestart (Buddingh', 7 november 2001).

Net als het economische gevolgen-frame, wordt het moraliteitsframe niet veel gebruikt in de nieuwsberichtgeving over België. Figuur 6 toont de ontwikkeling van het gebruik van het *human interest*-frame gedurende de onderzoeksperiode. In krantenartikelen na 2012 wordt het frame zichtbaar gebruikt, hoewel in de jaren 2013 en 2014 telkens maar een nieuwsbericht over het onderwerp is gevonden. Het gebruik van het *human interest*-frame in 2015 heeft waarschijnlijk te maken met de berichtgeving na de aanslagen in Parijs en de *lockdown* van de stad Brussel. Dit zijn gebeurtenissen die een grote impact hebben op bijvoorbeeld de lokale bevolking.

Figuur 6 – Ontwikkeling van het gebruik van het human interest-frame

De beschrijving van het gebruik van nieuwsframes in de berichtgeving over België als gidsland of *failed state* schetst de ontwikkeling door de tijd. Uit de figuren wordt niet duidelijk in welke mate de nieuwsframes toegepast worden in de vier geïdentificeerde periodes. In tabel 5 op de volgende pagina is voor elk van de vier periodes bepaald hoeveel krantenartikelen over het onderzoeksonderwerp zijn verschenen, en hoe de vijf nieuwsframes in de vier periodes naar voren komen.

Tabel 5 – Gemiddelde scores voor aanwezigheid van de vijf nieuwsframes in periodes 1, 2, 3 en 4

Periode	Verantwoordelijkheid	Human interest	Conflict	Moraliteit	Economische gevolgen	Aantal kranten artikelen
Januari 2000 – maart 2000	1.00	0.33	0.50	0.83	0.00	6
Mei 2003 – juli 2003	0.67	0.00	0.33	0.67	0.33	6
Juni 2007 – september 2007	0.63	0.00	0.63	0.38	0.50	8
November 2015 – juni 2016	0.75	0.25	0.44	0.13	0.06	16

Uit tabel 5 blijkt dat het verantwoordelijkheidsframe in elk van de vier periodes het meest gebruikt wordt. Het conflictframe wordt het meest gebruikt in de periode tussen juni en september 2007. Het land verkeerde destijds in een politieke impasse door de onwil en onmacht om een regering te vormen. Om complexe situaties begrijpelijk te maken, maken nieuwsmedia gebruik van dit frame door twee of meer individuen of groepen te schetsen die tegenstrijdige standpunten hebben. De ontwikkeling van het moraliteitsframe gaat gelijk op met de trend in figuur 5 (p. 36).

Het aantal krantenartikelen is het grootst in de laatste periode. Dit kan verklaard worden doordat de periode ook twee keer zolang is als de overige periodes. Op basis van de frame-analyse kan geconcludeerd worden dat het gebruik van frames in het nieuws over België als gidsland of *failed state* niet statisch is. De ontwikkeling van het gebruik van deze nieuwsframes hangt samen met de *critical discourse moments* die onderscheiden zijn. Deze gebeurtenissen bepalen waar nieuwsmedia over berichten en hoe ze daarover berichten.

4.3 België: voorbeeld of schrikbeeld voor de Europese Unie?

Om antwoord te geven op de vraag of België als voorbeeld of als schrikbeeld voor Europa of de Europese Unie wordt gezien, is de eerder geselecteerde nieuwsberichtgeving in de context van gidsland of mislukte staat nader beschouwd. Zeventien van de zeventig geanalyseerde krantenartikelen hebben de vermeende voorbeeld- of schrikbeeldfunctie van België als onderwerp, of bevatten passages over dit thema. Hieronder worden deze passages in chronologische volgorde behandeld, met als doel de ontwikkeling van de beeldvorming in de tijd te schetsen.

Onder de regering van premier Verhofstadt was België vanaf 1999 een actief buitenlandbeleid gaan voeren. In 2000 wordt het land daarom ook enkele keren aangeduid als gidsland, maar dan is onduidelijk voor wie of wat het een gidsland is:

"De Belgen demonstreren zondag massaal tegen extreem-rechts in Oostenrijk. Het ferme buitenlands beleid van minister Louis Michel heeft dan ook brede steun. België gidsland? Achter de eenheid gaan ook Vlaams-Waalse verschillen schuil." (Buddingh', 19 februari 2000)

Bovenstaand voorbeeld komt uit de openingsalinea van een krantenartikel waarin België als gidsland wordt aangeduid. Het blijft daarin echter onduidelijk voor wie het als gidsland functioneert. De eerste passage waarin dat wel duidelijk wordt, komt uit een krantenartikel uit februari 2001. Minister Louis Michel heeft in een interview kritiek geuit op de extreem-rechtse partij van Silvio Berlusconi en gepleit voor een boycot van het land wanneer deze partij aan de macht komt. Tussen neus en lippen door wordt de gidslandfunctie van België voor Europa in het artikel benoemd:

"In België zelf, het nieuwe gidsland van Europa, veroorzaakte het interview met Michel, maandag in De Standaard, enige rimpeling." (Beusekamp, 2001)

De gidslandfunctie voor Europa wordt ook opgemerkt in De Volkskrant. Net als in bovenstaande passage wordt opgemerkt dat de gidslandfunctie van België nieuw is. België spreekt nu een woordje mee in de Europese politiek en trekt zelfs de kar, zoals dat ooit vanuit Den Haag gebeurde. Opvallend is de Belgische angst om op dezelfde manier bekend te staan als Nederland als gidsland:

"In Nederland kreeg België, toch decennia achtereen grijze muis in de Europese diplomatie, zelfs het predikaat gidsland opgeplakt, dat ooit Den Haag toebehoorde. Het is een vergelijking waar ze in Brussel niet zo gelukkig mee zijn. Principes, jawel, maar dan zonder het belerende vingertje van de noorderburen van toen." (Gollin, 28 februari 2001)

In hetzelfde krantenartikel wordt de motivatie van minister van Buitenlandse Zaken Louis Michel voor de nieuwe koers aangehaald. De interne verdeeldheid tussen Vlaanderen en Wallonië wordt aan het zicht onttrokken door zich zo prominent uit te spreken over buitenlandse kwesties:

"België heeft een scherp staatsimago nodig. [...] We kwamen niet voor onze eigen belangen op. En dat terwijl België zo veel expertise heeft, in Europa, in Afrika. [...] Als je toont wat je als staat beweegt, kun je belangen van zowel Vlaanderen en Wallonië als Brussel en de Duitstalige gemeenschap verdedigen. Je maakt duidelijk dat ons lot verbonden is." (Gollin, 30 april 2001)

In 2003 verloopt de regeringstermijn van Verhofstadt-I. In juni 2003 worden nieuwe verkiezingen georganiseerd en in aanloop daarnaartoe wordt ook het beleid van de afgelopen jaren geëvalueerd. Ook daarbij wordt de transitie van Den Haag naar Brussel wat betreft de gidslandfunctie genoemd:

"België was gidsland. Het vingertje werd opgeheven in Brussel, niet in Den Haag [...] Op financieel terrein werd het land van brekebeen tot koploper in Europa: de begroting is al enkele jaren in evenwicht, en er is zowaar een begin gemaakt met een afbouw van de hallucinant hoge staatsschuld." (Gollin, 17 mei 2003).

In de jaren hiervoor heeft het land zich niet alleen op diplomatiek vlak geprofileerd, ook wat betreft de economische situatie loopt het voorop. Het is opvallend dat dit in de Nederlandse nieuwsberichtgeving over België niet eerder naar voren komt. Het aflopen van een regeringstermijn is de uitgelezen mogelijkheid om beleid te evalueren. Mogelijk dat de eerder benoemde gidslandfunctie op diplomatiek gebied, aanleiding vormt om dezelfde terminologie te gebruiken voor de economische vooruitgang.

In het NRC Handelsblad van 9 juni 2007 verschijnt een artikel met de veelzeggende titel *'Slungel op de wip; België maakt de balans op van het tijdperk-Verhofstadt'*. Bij zijn aantreden als premier in 1999 zette Guy Verhofstadt hoog in door aan te geven België om te bouwen tot een modelstaat. Na twee regeringen te hebben geleid komt er een eind aan een tijdperk en blik men terug:

"Verhofstadts liberale partij moest worden hervormd, België moest worden hervormd en vervolgens diende Europa hervormd te worden. Twee jaar geleden presenteerde hij zijn pamflet De Verenigde Staten van Europa. De bevolkingen van Frankrijk en Nederland hadden zich weliswaar per referendum net uitgesproken tegen de Europese Grondwet, maar voor Verhofstadt

was dat geen beletsel om daar een diametraal ander geluid tegenover te zetten. Niet minder, maar veel meer Europa, luidde de boodschap." (Kranenburg & Van der Kris, 2007)

Opvallend in dit krantenartikel is de notie dat premier Verhofstadt op kleine schaal is begonnen om hervormingen door te voeren en steeds groter is gaan denken. Nadat België hervormd was, moest Europa hervormd worden. Dit lijkt erop te wijzen dat binnenlandse hervormingen het uitgangspunt zouden kunnen vormen voor zijn Europese ideeën. Delaere (2009) schrijft dat door de interne verdeeldheid tussen Nederlands- en Franstaligen, men in België uitgesproken positief tegenover de Europese Unie staat. Brussel is de officieuze hoofdstad van het verenigde Europa; het Europese project zorgt ervoor dat het volk samengebonden blijft.

Na de verkiezingen die volgen op het tijdperk-Verhofstadt, slaagt men er lange tijd niet in om een regering te formeren. In die context verschijnt in het NRC Handelsblad een interview met Rik Coolsaet, een Belgische politicoloog. Zonder de term 'gidsland' expliciet te gebruiken, wijst hij op de voorbeeldfunctie van België voor Europa wanneer hem wordt gevraagd naar het beeld van België in het buitenland:

"Diplomaten beschouwen België vaak als een goede graadmeter van wat elders in Europa óók kan gebeuren. Zij voelen aan dat debatten bij ons, breuklijnen, zich vaker zullen voordoen. Dat het een mini-Europa is, tevens ijkpunt voor de Europese federale orthodoxie." (Jensma, 8 september 2007)

De toenmalige België-correspondent van De Volkskrant schrijft in het kader van zijn afscheid aldaar, een open brief aan de Belgische koning. Hierin komt dezelfde gedachtegang naar voren:

"Voormalig premier Guy Verhofstadt droomde van een 'federale modelstaat', een gidsland voor andere naties met diverse culturele gemeenschappen. Immers, uw land, met één premier en vijf ministers-presidenten, bedacht talloze procedures en compromissen om tot evenwicht te komen. Alle twisten zijn er zonder bloedvergieten verlopen. België is de Europese Unie in het klein." (Dirks, 23 augustus 2008)

Twee jaar later, in 2010, is de toon van de berichtgeving heel anders. Het is dan een halfjaar geleden dat de verkiezingen voor het federale parlement plaatsvonden en nog altijd is men er niet in geslaagd om een regering te vormen. Een vooraanstaande Vlaamse politicus, Bart De Wever van de Vlaams nationalistische partij N-VA, stelt: *"België is de zieke man van Europa."* Zijn partij streeft de onafhankelijkheid van Vlaanderen na door het land op te splitsen. Maar hij stelt: *"Dat hoeft niet onmiddellijk. Want 'België zal op een bepaald moment vanzelf in rook op gaan'."* In dit geval wordt over België bericht als een land dat niet goed functioneert en de zwakke schakel is in Europa (De Telegraaf, 14 december 2010).

Een halfjaar later is men als gevolg van de politieke impasse de wanhoop nabij en wordt serieuzer dan ooit gesproken over het einde van België als natiestaat. In NRC Handelsblad (19 juli 2011) staat: *"Het einde van België heeft internationale gevolgen. België is het gastland van de Europese Unie. Die stuit overigens ook op de grenzen van de integratie."* Brussel functioneert niet alleen als de officiële hoofdstad van de Europese Unie. De Europese Unie *"stuit overigens ook op de grenzen van de integratie"*. Het woord 'ook' heeft betrekking op de Belgische situatie: Vlaanderen en Wallonië zijn niet geïntegreerd in de Belgische staat waardoor bijvoorbeeld de regeringsformatie een probleem vormt. In dit nieuwsbericht wordt de Belgische situatie geframed als exemplarisch voor Europese integratie (Eppink, 19 juli 2011).

De recordbrekende regeringsformatie in 2010 en 2011 vormde voor verschillende auteurs aanleiding om België te vergelijken met Europa. In De Telegraaf wordt geschetst gesuggereerd dat België nooit een gidsland is geweest, maar ze de zelfbenoemde status als Europees gidsland nu sowieso verloren hebben: *"In België, zo maakte men zichzelf wijs, werd de federale droom in daden omgezet. België was geen land maar een netwerk van onderling verweven taalgemeenschappen en regio's waarin ieder het zijne werd gegund zonder dat dit ooit afbreuk deed aan het federale geheel." ... "Zo raakt het land, gevangen tussen Dexia en Di Rupo, steeds dieper in de problemen. Enige troost voor de Belgische elite is dat België zelfs in de huidige crisis nog een Europees gidsland lijkt te zijn. Zoals het namelijk de Belgen nu vergaat, zo zou het de eurozone in zijn geheel volgend jaar ook wel eens kunnen vergaan."* (De Telegraaf, 26 november 2011)

België wordt echter ook als voorbeeld gezien van een land waar men vreedzaam samenleeft, ondanks de verschillen tussen de regio's. Onderstaande uitspraak is gedaan in het kader van de streven naar een onafhankelijke Vlaamse staat: "*Tuypens noemt het verlangen naar onafhankelijkheid „zelfzuchtig“. „Je ziet in Europa altijd dat rijke delen zich willen afscheiden. België, met zijn lange geschiedenis van problemen tussen Franstaligen en Vlamingen, heeft een voorbeeldfunctie. We moeten tonen dat vreedzaam samenleven mogelijk is. Denk aan een echtscheiding: waarom zou je uit elkaar gaan als kinderen er de dupe van worden?""* (NRC Handelsblad, 20 oktober 2012)

Zeer recent werd in NRC Handelsblad gereflecteerd op de (vrij vertaalde) uitspraak van Geert van Istendael: *Europa moet zich ontwikkelen naar het evenbeeld van België als meertalige democratie of het zal mislukken*. Volgens de auteur is deze uitspraak nu niet meer van toepassing en zou de Europese Unie moeten reflecteren op de gewenste, toenemende integratie van lidstaten: *Dat schreef hij in de jaren dat België nog redelijk goed functioneerde, maar inmiddels zijn we twintig jaar verder en drijven Walen en Vlamingen steeds verder uiteen. Hoe ver kan de eenwording van Europa reiken wanneer het deze burens in één land al zo moeilijk afgaat om tot een vergelijk te komen? "* (Scheffer, 13 februari 2016)

5. Conclusie en discussie

In dit hoofdstuk worden de onderzoeksvragen beantwoord. In de inleiding komt naar voren dat de vraag in hoeverre België een gidsland is, speelt bij experts. Verschillende auteurs hebben hierover geschreven in de vorm van boeken en artikelen. De literatuurstudie van Delaere (2009) geeft een overzicht van verschillende visies. Daarin wordt geconcludeerd dat België enerzijds een voorbeeld is voor de Europese Unie. Anderzijds is België in zijn voortbestaan afhankelijk van de Europese Unie. Die dwingt het land tot compromissen te komen, omdat de Europese Unie alleen onderhandelt met nationale overheden.

Na de aanslagen in Parijs in november 2015 en Brussel in maart 2016 is een nieuwe dimensie aan bovenstaand vraagstuk toegevoegd. België werd naar aanleiding van die gebeurtenissen internationaal weggezet als een *failed state*, een land waar de overheid geen controle en toezicht heeft op burgers. Aan de hand van de conclusies op de drie deelvragen, wordt de hoofdvraag beantwoord. De beschrijving van de resultaten zoals die naar voren komen in hoofdstuk 4 vormen hierbij de leidraad.

Hoe ontwikkelt de berichtgeving over België als gidsland of 'failed state' in Nederlandse dagbladen zich door de tijd?

In de nieuwsberichtgeving door De Telegraaf, AD/Algemeen Dagblad, Trouw, De Volkskrant en NRC Handelsblad wordt niet frequent geschreven over België als gidsland of *failed state*. De analyse van zeventig krantenartikelen waarin België wel wordt geassocieerd met die begrippen, maakt duidelijk dat dagbladen het alleen als thema behandelen rond bepaalde gebeurtenissen. Rond *critical discourse moments* berichten nieuwsmedia regelmatig over België in de context van gidsland of *failed state*. Voorbeelden hiervan zijn de periodes voor en na federale parlementsverkiezingen en de terreuraanslagen in het najaar van 2015 en het voorjaar van 2016. Tussen januari 2000 en juni 2016 zijn vier van deze periodes geïdentificeerd.

Tijdens de eerste jaren van de onderzoeksperiode wordt België overwegend op een positieve manier geassocieerd met (synoniemen van) deze begrippen. Na jaren van relatieve rust in de België onder leiding van premier Verhofstadt, wordt het land vanaf 2007 geconfronteerd met politieke crises. De formatie van regeringen duurt lang – men vestigt zelfs een wereldrecord – en de tegenstellingen tussen Vlaanderen en Wallonië lijken sterker te worden. Na de aanslagen in Parijs in november 2015 wordt ervan bewust dat de Belgische problemen zich niet beperken tot nationale politiek. De aanslagplegers konden zonder gestoord te worden de aanslagen vanuit Brussel voorbereiden en er zich vervolgens nog maanden schuil houden.

Op welke manier gebruiken Nederlandse dagbladen framing in de nieuwsberichtgeving over België als gidsland of 'failed state'?

Semetko en Valkenburg (2000) onderscheiden vijf veelgebruikte nieuwsframes. Van deze nieuwsframes is het verantwoordelijkheidsframe het meest gebruikt in de berichtgeving door Nederlandse dagbladen over België als gidsland of *failed state*. Het conflictframe komt daarna het meest voor, gevolgd door het moraliteitsframe. Het *human interest*-frame en het economische gevolgen-frame worden zelden gebruikt in geanalyseerde nieuwsberichtgeving.

Het gebruik van nieuwsframes lijkt zich te ontwikkelen aan de hand van de gebeurtenissen waarover het nieuws gebracht wordt. Dit lijkt erop te duiden dat vaak een concrete aanleiding nodig is om over België als gidsland of *failed state* te schrijven. Afhankelijk van de gebeurtenis wordt vervolgens een nieuwsframe gebruikt om de gebeurtenis te beschrijven en het publiek te helpen om de gebeurtenis te begrijpen.

Welke kenmerken heeft de berichtgeving van Nederlandse dagbladen over België als voorbeeld of schrikbeeld voor de Europese Unie?

In de geanalyseerde berichtgeving worden België en de Europese Unie regelmatig met elkaar vergeleken vanwege de staatsstructuur. De vergelijking wordt met name gevonden in de periode dat België politiek in zwaar weer verkeerde. De Belgische situatie wordt beschreven als exemplarisch voor de status en het functioneren van de Europese Unie. Op beide niveaus ervaart men problemen op het gebied van besluitvorming en integratie van de regio's. Zowel de federale Belgische als Europese politiek hebben moeite met de geloofwaardigheid tegenover de bevolking respectievelijk lidstaten.

De hoofdvraag in dit onderzoek luidde:

Op welke manier komen het gidsland-discourse en het failed state-discourse naar voren in berichtgeving over België in Nederlandse dagbladen, en hoe ontwikkelen deze discourses zich in de tijd?

Op basis van de resultaten van het empirisch onderzoek moet geconcludeerd worden dat over België zowel als gidsland en als *failed state* wordt bericht door Nederlandse dagbladen. De specifieke kenmerken van de berichtgeving (het gebruik van nieuwsframes, voorbeeld of schrikbeeld voor de Europese Unie) zijn afhankelijk van de nieuwsgebeurtenissen die spelen. Op basis van dit onderzoek kan niet geconcludeerd worden dat de positieve berichtgeving over België in 2000, de negatieve berichtgeving over België in 2016 en alles wat daartussen ligt, onderdeel zijn van een grotere trend. Nieuwsgebeurtenissen vormen aanleiding om te schrijven over België als gidsland en *failed state*, het is geen thema dat breed uitgedragen wordt in Nederlandse nieuwsberichtgeving.

De interpretatie van de resultaten van het empirisch onderzoek worden beperkt als gevolg van methodische keuzes. De selectie van het onderzoeksmateriaal heeft zo systematisch mogelijk plaatsgevonden, maar de persoonlijke invloed van de onderzoeker blijft aanwezig. Om praktische redenen is daarnaast gekozen voor een deductieve frame-analyse. Een zwak punt van deze methode is dat er niet alle mogelijke frames in nieuwsberichtgeving mee worden achterhaald. Toekomstig onderzoek naar nieuwsberichtgeving over een land zouden zich beter kunnen beperken tot de beeldvorming van het land bij het publiek. De relatie tussen de berichtgeving over België als gidsland of *failed state*, en de Europese Unie, is een abstract verband dat moeilijk te toetsen is.

In het selecteren van te analyseren nieuwsberichtgeving kwam verschillende keren een krantenartikel voorbij, niet over de gidslandfunctie van België voor de Europese Unie, maar over de voortrekkersrol die de landen van de Benelux zouden kunnen vormen. De Benelux vormde oorspronkelijk een proeftuin voor wat wij nu kennen als de Europese Unie, maar wat is er van die rol overgebleven? Zouden de landen in de Benelux een intensievere samenwerking aan moeten gaan en een blok vormen tegen de grootmachten. En zou zo'n samenwerking een voorbeeld kunnen zijn voor verdere integratie van een in crisis verkerende Unie? Deze vragen vormen mogelijk een interessante opstap voor vervolgonderzoek.

Bibliografie

Allianz. (2015). *Global Wealth Report 2015*. Geraadpleegd van https://www.allianz.com/v_1443702256000/media/economic_research/publications/specials/en/AGWR2015_ENG.pdf

Bakker, P. & O. Scholten (2003), *Communicatiekaart van Nederland. Overzicht van media en communicatie*. Alphen aan de Rijn: Kluwer BV

Beyers, J., & Bursens, P. (2006). *Europa is geen buitenland. Over de relatie tussen het federale België en de Europese Unie*. Leuven.

De Vreese, C. H. (2005). News framing: Theory and typology. *Information design journal+ document design*, 13(1), 51-62.

Dekker, H., Aspeslagh, R., & Winkel, B. (1997). Burenverdriet. Attituden ten aanzien van de lidstaten van de Europese Unie.

Devos, C., & Bouteica, N. (2008). Brussel-Halle-Vilvoorde: Voeren van de 21ste eeuw. *Fédéralisme Régionalisme*, 8(1), 1-13.

Domke, D., Shah, D. V., & Wackman, D. B. (1998). Media priming effects: Accessibility, association, and activation. *International Journal of Public Opinion Research*, 10(1), 51-74.

Entman, R. M. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of communication*, 43(4), 51-58.

Gerbner, G., & Gross, L. (1974). System of cultural indicators. *Public Opinion Quarterly*, 38, 460-461.

Het Laatste Nieuws. (2015, 16 november). *Hollande: "Aanslagen gepland in Syrië en georganiseerd in België"*. Geraadpleegd van <http://www.hln.be/hln/nl/35524/Aanslagen-Parijs/article/detail/2525921/2015/11/16/Hollande-Aanslagen-gepland-in-Syrie-en-georganiseerd-in-Belgie.dhtml>

Iyengar, S., & Kinder, D. R. (1987). *News that matters: Television and American opinion*. Chicago: University of Chicago Press.

J•lab, & Bakker, P. (2015). *De grote vier landelijke kranten Telegraaf, AD, Volkskrant & NRC 2000-2014*. Geraadpleegd van <http://krantenstatistiek.tumblr.com/post/119296166575/de-grote-vier-landelijke-kranten-telegraaf-ad>

Kerremans, B. (2000). Determining a European policy in a multi-level setting: The case of specialized co-ordination in Belgium. *Regional & Federal Studies*, 10(1), 36-61.

King, T. (2015, 19 november). Belgium is a failed state. Geraadpleegd van <http://www.politico.eu/article/belgium-failed-state-security-services-molenbeek-terrorism/>

LexisNexis. (2016). LexisNexis Academic. Geraadpleegd van <https://www.lexisnexis.nl/producten-en-diensten/producten/lexisnexis-academic>

McCombs, M. E., & Shaw, D. L. (1972). The agenda-setting function of mass media. *Public opinion quarterly*, 36(2), 176-187.

NDP Nieuwsmedia. (2016). *Democratie en media*. Geraadpleegd op 26 juli 2016, van <http://www.ndpnieuwsmedia.nl/democratie-en-media/>

Neuman, W. R., Just, M. R., & Crigler, A. N. (1992). *Common knowledge: News and the construction of political meaning*. University of Chicago Press.

Noelle-Neumann, E. (1973). Return to the concept of the powerful mass media. *Studies in Broadcasting*, 9, 67-112.

Pan, Z., & Kosicki, G. M. (1993). Framing analysis: An approach to news discourse. *Political communication*, 10(1), 55-75.

Parlement & Politiek. (2016). *Trias politica: machtenscheiding en machtspreiding*. Geraadpleegd op 26 juli 2016, van http://www.parlement.com/id/vhnnmt7lidzx/trias_politica_machtenscheiding_en

Peters, P., & Schrijver, N. (2004). Een multilaterale aanpak van het probleem van de 'falende staten'. *Internationale Spectator*, LVIII(7/8), 356-360. Geraadpleegd van https://www.internationalespectator.nl/system/files/20040700_is_art_peters.pdf

Reese, S.D. (2001). Introduction. In: S.D. Reese, O.H. Gandy & A.E. Grant (red.), *Framing public life: Perspectives on media and our understanding of the social world*. Mahwah, nj: Erlbaum, p. 1-31.

Schaap, G., & Pleijter, A. (2012). Het sensatiegehalte van voorpaginafoto's: Een inhoudsanalyse van populaire en kwaliteitskranten in Nederland. *Tijdschrift Voor Communicatiewetenschap*, 40(1), 71.

Scheufele, D. A., & Tewksbury, D. (2007). Framing, agenda setting, and priming: The evolution of three media effects models. *Journal of communication*, 57(1), 9-20.

Semetko, H. A., & Valkenburg, P. M. (2000). Framing European politics: A content analysis of press and television news. *Journal of communication*, 50(2), 93-109.

TNS NIPO. (2012). *Mediabeleving 2011-2012*. Geraadpleegd van <http://www.ndpnieuwsmedia.nl/wp-content/uploads/2015/06/Mediabeleving-2011-2012.pdf>

Valkenburg, P. M., Semetko, H. A., & De Vreese, C. H. (1999). The effects of news frames on readers' thoughts and recall. *Communication research*, 26(5), 550-569.

Wanta, W., Golan, G., & Lee, C. (2004). Agenda setting and international news: Media influence on public perceptions of foreign nations. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 81(2), 364-377.

Wijfjes, H. *Media, zuilen en pacificatie: een dynamisch historische relatie*.

Bijlagen

Bijlage I – Zoekopdrachten Krantenbank LexisNexis

Search Type: Terms & Connectors
Search Terms: HLEAD(belgie OR belgië) AND (gefaal! W/5 staat!)
Specify Date: Date is between 01/01/2000 and 30/06/2016
Add Index Terms: -
Select Course: AD/Algemeen Dagblad
Algemeen Dagblad*
NRC Handelsblad
De Telegraaf
Trouw
De Volkskrant
Add Section Search: -

Search Type: Terms & Connectors
Search Terms: HLEAD(belgie OR belgië) AND (mislukt! W/5 land!)
Specify Date: Date is between 01/01/2000 and 30/06/2016
Add Index Terms: -
Select Course: AD/Algemeen Dagblad
Algemeen Dagblad*
NRC Handelsblad
De Telegraaf
Trouw
De Volkskrant
Add Section Search: -

Search Type: Terms & Connectors
Search Terms: HLEAD(belgie OR belgië) AND schrikbeeld!
Specify Date: Date is between 01/01/2000 and 30/06/2016
Add Index Terms: -
Select Course: AD/Algemeen Dagblad
Algemeen Dagblad*
NRC Handelsblad
De Telegraaf
Trouw
De Volkskrant
Add Section Search: -

Search Type: Terms & Connectors
Search Terms: HLEAD(belgie OR belgië) AND (falend! W/5 staat!)
Specify Date: Date is between 01/01/2000 and 30/06/2016
Add Index Terms: -
Select Course: AD/Algemeen Dagblad
Algemeen Dagblad*
NRC Handelsblad
De Telegraaf
Trouw
De Volkskrant
Add Section Search: -

Search Type: Terms & Connectors
Search Terms: HLEAD(belgie OR belgië) AND voorbeeldfunctie!
Specify Date: Date is between 01/01/2000 and 30/06/2016
Add Index Terms: -
Select Course: AD/Algemeen Dagblad
Algemeen Dagblad*
NRC Handelsblad
De Telegraaf
Trouw
De Volkskrant
Add Section Search: -

Search Type: Terms & Connectors
Search Terms: HLEAD(belgie OR belgië) AND voortrekker!
Specify Date: Date is between 01/01/2000 and 30/06/2016
Add Index Terms: -
Select Course: AD/Algemeen Dagblad
Algemeen Dagblad*
NRC Handelsblad
De Telegraaf
Trouw
De Volkskrant
Add Section Search: -

Search Type: Terms & Connectors
Search Terms: HLEAD(belgie OR belgië) AND (mislukt! W/5 staat!)
Specify Date: Date is between 01/01/2000 and 30/06/2016
Add Index Terms: -
Select Course: AD/Algemeen Dagblad
Algemeen Dagblad*
NRC Handelsblad
De Telegraaf
Trouw
De Volkskrant
Add Section Search: -

Search Type: Terms & Connectors
Search Terms: HLEAD(belgie OR belgië) AND absurdistan!
Specify Date: Date is between 01/01/2000 and 30/06/2016
Add Index Terms: -
Select Course: AD/Algemeen Dagblad
Algemeen Dagblad*
NRC Handelsblad
De Telegraaf
Trouw
De Volkskrant
Add Section Search: -

Search Type: Terms & Connectors
Search Terms: HLEAD(belgie OR belgië) AND (fail! W/5 state!)
Specify Date: Date is between 01/01/2000 and 30/06/2016
Add Index Terms: -
Select Course: AD/Algemeen Dagblad
Algemeen Dagblad*
NRC Handelsblad
De Telegraaf
Trouw
De Volkskrant
Add Section Search: -

Search Type: Terms & Connectors
Search Terms: HLEAD(belgie OR belgië) AND modelstaat!
Specify Date: Date is between 01/01/2000 and 30/06/2016
Add Index Terms: -
Select Course: AD/Algemeen Dagblad
Algemeen Dagblad*
NRC Handelsblad
De Telegraaf
Trouw
De Volkskrant
Add Section Search: -

Search Type: Terms & Connectors
Search Terms: HLEAD(belgie OR belgië) AND gidsland!
Specify Date: Date is between 01/01/2000 and 30/06/2016
Add Index Terms: -
Select Course: AD/Algemeen Dagblad
Algemeen Dagblad*
NRC Handelsblad
De Telegraaf
Trouw
De Volkskrant
Add Section Search: -

Bijlage II – Geanalyseerde krantenartikelen

- Bax, W. (2003, 15 juli). België had Bush moeten wijzen op rechtsgang. Trouw, p. 7. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=4931-8KB0-0150-Y4FF&csi=259069&oc=00240&perma=true>
- Bax, W. (2007, 3 maart). België voorop tegen de clusterbom. Trouw, p. 9. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=4N5S-3XV0-TXJ3-V1R0&csi=259069&oc=00240&perma=true>
- Belgie is geen gidsland meer. (2003, 14 juli). Trouw, p. 1. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=492J-H4C0-0150-Y467&csi=259069&oc=00240&perma=true>
- België. (2011, 19 februari). De Volkskrant, p. 2. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=526R-V9R1-DYRY-N26R&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Beusekamp, W. (2001, 28 februari). Silvio Berlusconi wacht 'Oostenrijkse' aanpak. De Volkskrant, p. 7. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=497X-KF60-0150-V1JY&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Boogaard, F. (2000, 11 maart). 'Big Loulou' laat dictators beven. AD/Algemeen Dagblad, p. 11. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=48MW-0TJ0-0150-X4Y1&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Boogaard, F. (2002, 27 februari). Belgische premier is onzichtbaar. AD/Algemeen Dagblad, p. 7. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=48KV-0NP0-0150-X0S0&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Boogaard, F. (2004, 14 september). Modelstaat? AD/Algemeen Dagblad, p. 9. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=4D9V-4JF0-0150-X3F1&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Boogaard, F. (2004, 31 maart). Verhofstadt vecht voor overleven; Vlaamse verkiezingen ook beslissend voor nationale regering. AD/Algemeen Dagblad, p. 8. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=4CF5-37T0-0150-X0X7&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Boogaard, F. (2005, 14 december). België nog bestuurd met een schaterlach - Verhofstadt leeft en regeert op tgv-snelheid. AD/Algemeen Dagblad, p. 3. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=4HT3-MGC0-TX38-731K&csi=263237&oc=00240&perma=true>

- Boogaard, F. (2007, 8 juni). Belg heeft genoeg van paars. AD/Algemeen Dagblad, p. 10. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=4NXF-F520-TX38-934N&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Boogaard, F. (2009, 4 november). EU-presidentskandidaat Van Rompuy is virtuoos crisismanager - Belg beter dan Balkenende. AD/Algemeen Dagblad, p. 9. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=7X14-RN10-Y9M6-H4N5&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Boogaard, F., & Poppel, J. van. (2003, 10 mei). Modelstaat België nog steeds in de steigers. AD/Algemeen Dagblad, p. 9. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=48JR-CBK0-0150-X27G&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Boon, F. (2015, 23 november). Is België een mislukte staat? NRC Handelsblad. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=5HFD-TTX1-DYRY-N0YF&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Brill, P. (2009, 7 maart). De week van de ruziënde en falende politici. De Volkskrant, p. 4. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=7V5H-C041-2RM0-C06K&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Bruijn, H. de. (2016, 23 april). België. Trouw, p. 37. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=5JKS-G8H1-DYRY-N1TV&csi=259069&oc=00240&perma=true>
- Buddingh', H. (2000, 19 februari). België ontpopt zich ineens als een gidsland. NRC Handelsblad, p. 5. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=48KS-XGN0-0150-W1HN&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Buddingh', H. (2001, 7 november). Deuk in imago België. NRC Handelsblad, p. 3. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=48KT-9N30-0150-W07K&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Buddingh', H. (2002, 21 januari). België zit klem tussen ambities en tegenslag. NRC Handelsblad, p. 1. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=48KD-68H0-0150-W03J&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Buddingh', H. (2003, 15 oktober). Verhofstadts goed-nieuwsshow hapert. NRC Handelsblad. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=4CF5-7KF0-0150-W0DH&csi=263237&oc=00240&perma=true>

- Couwenberg, S. W. (2007, 28 augustus). België is dood, een nieuwe Benelux begint. NRC Handelsblad, p. 7.
Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=4PHS-R070-TXJ3-V19D&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- De Wever haalt uit naar Walen. (2010, 14 december). De Telegraaf, p. 13.
Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=51PG-5MD1-JC8W-Y3YJ&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Devoldere, L. (2013, 13 juni). Nederland, twist met ons. NRC Handelsblad.
Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=58N0-V541-DYRY-N28C&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Dijkstra, F. (2005, 22 juli). Echt feest vieren de Belgen niet. Trouw, p. 8.
Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=4GP5-7910-0150-Y2MX&csi=259069&oc=00240&perma=true>
- Dijkstra, F. (2007, 8 juni). Niemand gelooft nog in België als 'modelstaat'. Trouw, p. 2.
Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=4NXF-T3J0-TXJ3-V1XM&csi=259069&oc=00240&perma=true>
- Dirks, B. (2004, 19 juni). België is (bijna) van zijn spoken bevrijd. De Volkskrant, p. 5.
Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=4CN9-5DC0-0150-V4NV&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Dirks, B. (2004, 21 februari). Toch geen complot; België na Dutroux. De Volkskrant, p. 14.
Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=4CF5-9B90-0150-V11V&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Dirks, B. (2005, 21 juli). Jarig België takelt langzaam af. De Volkskrant, p. 1. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=4GNV-5TN0-0150-V0PR&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Dirks, B. (2008, 20 maart). Waals gekonkeloes en Vlaams boerenbedrog. De Volkskrant, p. 5.
Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=4S3D-WC30-TXJ3-T0B8&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Dirks, B. (2008, 23 augustus). Vertrek uit een gespleten land. De Volkskrant, pp. 36-37.
Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=4T8P-4W90-TXJ3-T1JK&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Doornaert, M. (2011, 27 september). Kijk naar België voor besluit over Europa. NRC Handelsblad.
Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=53WR-6Y41-DYRY-N2HT&csi=263237&oc=00240&perma=true>

- Economie België verliest terrein. (2007, 13 augustus). De Telegraaf, p. 17.
Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=4PDH-D250-TXN1-B4JC&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Eeckhout, B. (2014, 26 november). In België kan Sint nog ongewapend het dak op. NRC Handelsblad, p. 9.
Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=5DP7-BSV1-JC8W-Y225&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Elshout, A. (2016, 7 april). De premier bezweert: België is geen mislukking. De Volkskrant, p. 8.
Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=5JG8-RSC1-DYRY-N0D5&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Eppink, D. J. (2010, 21 december). Verbelgiseert Europa? NRC Handelsblad, p. 9. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=51S1-J8N1-JC8W-Y4GP&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Eppink, D. J. (2011, 19 juli). Het einde van België. NRC Handelsblad.
Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=53BT-8251-JC8W-Y3YC&csi=259064&oc=00240&perma=true>
- Es, A. van. (2015, 27 november). Brussel plots een tandje veiliger. De Volkskrant, p. 5.
Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=5HG6-T201-JC8W-Y3JX&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Gidsland België. (2011, 26 november). De Telegraaf, p. 9.
Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=54BG-0K01-DYRY-N1RC&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Gollin, R. (2000, 19 februari). België gidsland, het is even wennen. De Volkskrant, p. 5.
Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=48KK-NS20-0150-V35T&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Gollin, R. (2000, 8 maart). Gidsland België brandt vingers niet aan Iran. De Volkskrant, p. 4.
Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=48KK-NSF0-0150-V0M5&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Gollin, R. (2001, 30 april). Big Loulou in het Midden-Oosten: België spreekt een woordje mee. De Volkskrant, p. 4.
Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=48KT-WNY0-0150-V22S&csi=263237&oc=00240&perma=true>

- Gollin, R. (2003, 17 mei). België is er weer; Wij hadden tenminste een mening over de oorlog tegen Irak. De Volkskrant, p. 17.
Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=48M7-RXG0-0150-V4F0&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Gollin, R. (2003, 24 juni). Brullende Belgische muis kruipt weer in zijn holletje. De Volkskrant, p. 5.
Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=48X9-B390-0150-V0Y9&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Gruyter, C. de. (2000, 21 augustus). België worstelt met unieke wetgeving. NRC Handelsblad, p. 1.
Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=48KS-XJT0-0150-W3F0&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Heldring, J. L. (2000, 15 februari). Een Belgisch stovuur? NRC Handelsblad, p. 1. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=48KS-XGK0-0150-W0S7&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Hemmerechts, K. (2016, 4 juni). Pijn aan het Belgenhart. AD/Algemeen Dagblad, pp. 33-35.
Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=5JXT-KCD1-DYRY-N13C&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Hertmans, S. (2016, 26 maart). Een bom onder de Belgitude; Kroniek van een aangekondigde tragedie. NRC Handelsblad.
Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=5JCV-CKF1-JC8W-Y0K8&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Holtland, J. J. (2016, 23 maart). België wist dat Brussel een doelwit was. De Volkskrant, p. 8.
Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=5JC5-CK91-JC8W-Y1YC&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Holtland, J. J. (2016, 4 juni). 'Waarom moet ik me steeds verdedigen?'. De Volkskrant, pp. 14-15.
Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=5JXV-6YX1-JC8W-Y4MF&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Janbroers, P. de. (2016, 8 januari). Premier prijst België aan als fiscaal paradijsje. Trouw, p. 13.
Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=5HT5-NDK1-DYRY-N3R4&csi=259069&oc=00240&perma=true>
- Jensma, F. (2007, 8 september). De stelling van Rik Coolsaet: Het is dwaasheid om naar Vlaamse onafhankelijkheid te streven. NRC Handelsblad, p. 19.
Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=4PM2-M010-TXJ3-V041&csi=263237&oc=00240&perma=true>

- Jong, L. de. (2010, 14 december). Zieke man van Europa. De Volkskrant, p. 12. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=51PG-RHK1-DYRY-N532&csi=259070&oc=00240&perma=true>
- Jongsma, M. (2007, 11 juni). Afscheid van d'n Guy. De Telegraaf, p. 5. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=4NY3-6TF0-TXN1-B34G&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Juncker pleit voor veiligheidsunie. (2016, 13 april). De Telegraaf, p. 16. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=5JHN-3JV1-DYRY-N3GC&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Kools, F. (2001, 17 januari). Asielbeleid België is hopeloos verزند. Trouw, p. 5. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=48KT-V8C0-0150-Y2K6&csi=259069&oc=00240&perma=true>
- Kranenburg, M., & Kris, J. van der. (2007, 9 juni). Slungel op de wip. NRC Handelsblad, p. 39. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=4NXN-7S70-TXJ3-V39X&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- ...maar we moeten blijven samenwerken. (2012, 20 oktober). NRC Handelsblad. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=56VM-2VT1-JC8W-Y2MX&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Middelaar, L. van. (2009, 18 mei). Europees gidsland België is zijn volgers kwijt. NRC Handelsblad, p. 7. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=7VPY-53B0-YB32-30KX&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Organisaties op de bres voor Belgische 'genocidewet'. (2002, 15 mei). Trouw, p. 5. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=48KV-1DT0-0150-Y0KW&csi=259069&oc=00240&perma=true>
- Saaïheid als gevaar. (2003, 20 mei). De Volkskrant, p. 7. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=48MV-XBM0-0150-V08N&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Sadée, T. (2016, 1 februari). Jagen op terroristen? Met de fanfare. NRC Handelsblad, pp. 12-13. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=5J0B-SP11-DYRY-N2JC&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Sadée, T. (2016, 21 maart). Is Brussel voor jihadisten een 'ideale schuilplaats'? NRC Handelsblad, pp. 2-3. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=5JBT-BP31-DYRY-N1J1&csi=263237&oc=00240&perma=true>

- Sadée, T. (2016, 26 maart). Bommen van eigen bodem. NRC Handelsblad, pp. 14-15. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=5JCT-WW31-JC8W-Y1GB&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Sadée, T. (2016, 9 mei). Wie haalt België uit de knoop? NRC Handelsblad, pp. 14-15. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=5JR7-S311-DYRY-N0K5&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Schampers, B. (2000, 28 februari). België telt weer mee. Trouw, p. 1. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=48MW-0PV0-0150-Y1G8&csi=259069&oc=00240&perma=true>
- Scheffer, P. (2016, 13 februari). Europa begint bij de buren. NRC Handelsblad, pp. 8-9. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=5J2W-45N1-DYRY-N36X&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Schmale, J., & Boogaard, F. (2015, 23 november). Bruisend Brussel is ineens een spookstad. AD/Algemeen Dagblad, p. 2. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=5HFC-4MM1-JC8W-Y4WF&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Jongsma, M. (2007, 3 juni). Stemmen in 'Absurdistan'; Groeiende welvaartskloof Vlamingen en Walen 'Het land valt uit elkaar'. De Telegraaf, p. 6. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=4NWC-G380-TXN1-B2SP&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Vertrek Leterme zet druk op Belgische partijen; Stranden formatie dreigt, koning terug van vakantie. (2011, 14 september). NRC Handelsblad, p. 2. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=53SY-KR11-DYRY-N18P&csi=263237&oc=00240&perma=true>
- Wagendorp, B. (2016, 21 mei). Failed state. De Volkskrant, p. 2. Gedownload op 24 juli 2016 van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=5JTN-FVH1-JC8W-Y2PD&csi=263237&oc=00240&perma=true>

Bijlage III – Framing-vragen

Verantwoordelijkheidsframe

Suggereert het artikel dat een overheid het probleem kan verzachten?

Suggereert het artikel dat een overheid verantwoordelijk is voor het onderwerp/probleem?

Stelt het artikel oplossingen voor het onderwerp/probleem, voor?

Suggereert het artikel dat een individu (of groep mensen in de maatschappij) verantwoordelijk is voor het onderwerp/probleem?

Suggereert het artikel dat er dringend actie ondernomen moet worden op het probleem?

Human interest-frame

Geeft het artikel geeft een menselijk voorbeeld bij of 'een menselijk gezicht' aan het onderwerp?

Maakt het artikel gebruik van bijvoeglijke naamwoorden of persoonlijke kenschetsen die gevoelens van verontwaardiging, empathie, sympathie of medelijden oproepen?

Legt het artikel nadruk op hoe individuen of groepen door het probleem/onderwerp worden geraakt?

Duikt het artikel in het privé- of persoonlijke leven van de actoren?

Conflictframe

Beschrijft het artikel onenigheid tussen partijen/individuen/groepen/landen?

Maakt een van de partijen/individuen/groepen/landen 'de ander' verwijten?

Verwijst het artikel naar twee of meer kanten van het probleem/onderwerp?

Verwijst het artikel naar winnaars en verliezers?

Moraliteitsframe

Bevat het artikel een morele boodschap?

Verwijst het artikel naar een moraal, God, of andere religieuze concepten/principes?

Schrijft het artikel specifieke sociale voorschriften voor over hoe men zich zou moeten gedragen?

Economische gevolgen-frame

Worden in het artikel financiële winsten of verliezen, nu of in de toekomst, genoemd?

Worden in het artikel kosten/investeringen genoemd?

Wordt in het artikel verwezen naar de economische consequenties van het wel of niet volgen van een bepaalde handelswijze?